

Jaarverslag 2001

AMSTERDAMS
Historisch Museum

75 jaar

Jaarverslag 2001

Het Amsterdams Historisch Museum vormt samen met het Museum Willet-Holthuysen de Dienst Historische Musea van de gemeente Amsterdam. Als zodanig vallen deze musea onder de verantwoordelijkheid van de gemeente.

Het Amsterdams Historisch Museum stelt zich ten doel om de historische verzameling van de stad Amsterdam te beheren, te behouden, selectief uit te breiden en voor een zo breed mogelijk publiek te ontsluiten en te presenteren. Het museum wil tevens inzicht geven in het functioneren van de hedendaagse samenleving, waartoe kennis van het verleden noodzakelijk is.

Dit algemene jaaroverzicht is een verslag van activiteiten. Het financiële en het sociale jaarverslag worden apart uitgegeven en zijn bij het secretariaat op te vragen.

Boekmanstichting - Bibliotheek
Herengracht 415
1017 BP Amsterdam
Tel. 6243739

AMSTERDAMS
Historisch Museum

Inhoud

3	WOORD VOORAF
6	PRESENTATIE
6	Tijdelijke tentoonstellingen
14	Permanente tentoonstelling
17	Evenementen
19	Educatie en informatie
22	COLLECTIE
22	Bruiklenen
24	Beheer
24	Onderhoud
26	ARCHEOLOGIE
28	MUSEUM WILLET-HOLTHUYSEN
30	INTERNATIONALE CONTACTEN
32	SAMENWERKING
34	BIJLAGEN
34	Overzicht van evenementen
38	Tentoonstellingen in 2002
40	Bezoekersaantallen
45	Bestuur van de Stichting Amsterdams Historisch Museum
45	Leden van Het Genootschap Amsterdams Historisch Museum
46	ANNUAL REPORT SUMMARY
	MIDDENKATERN
	75 jaar Amsterdams Historisch Museum
	Een heel weekend feest

Woord vooraf

JUBILEUM

In 2001 vierde het Amsterdams Historisch Museum zijn 75-jarig bestaan en bij dit heuglijke feit is natuurlijk uitgebreid stilgestaan. Allereerst is het gevierd met de feestelijke jubileumtentoonstelling *Dansen, dansen, dansen. Amsterdam 1900-2000*. Samen met het Genootschap Amstelodamum is een jubileumboek samengesteld dat de titel *Museumstukken. 75 jaar - Amsterdams Historisch Museum* kreeg. Het eerste exemplaar werd op 9 november - de start van ons jubileumweekend - aan burgemeester Job Cohen overhandigd.

In het jubileumweekend viel ook de tweede Museumnacht, die wederom een groot succes is geworden. Op zondag 11 november organiseerde het museum een 'open dag', een echte open dag, want naast andere activiteiten konden bezoekers 'kijkjes achter de schermen' nemen.

JUBILEUMGESCHENK

Ter gelegenheid van het jubileum ontving het museum van de gemeente Amsterdam een bijzondere gift van 75 duizend gulden. Met dit bedrag en met een mooie financiële bijdrage van de Vereniging Rembrandt is een jubileumgeschenk aangekocht: een fraaie schelp, gesneden en gegraveerd door Cornelis Bellekin, de Rembrandt onder de parelmoersnijders.

De schelp maakte ooit deel uit van de verzameling van de Amsterdamse apotheker en verzamelaar Albert Seba (1665-1736). Seba's verzameling wordt beschouwd als een van de pijlers van het kunst- en rareitencabinet van tsaar Peter de Grote in Sint-Petersburg. Dat nu één van de vele verspreid geraakte kunstobjecten uit de verzameling van Albert Seba is teruggekeerd in Amsterdam, is een bijzondere gebeurtenis. Een mooier cadeau kon het museum zich niet wensen!

GLOEDNIEUWE ZALEN

In december 1999 hebben we de vernieuwde vleugel aan de Nieuwezijds Voorburgwal geopend. Sindsdien zijn de werkzaamheden in het kader van het vervangen en uitbreiden van de technische voorzieningen voortgezet in de zalen waar de geschiedenis van Amsterdam in de 17de en 18de eeuw wordt gepresenteerd. Ook deze zalen hebben tevens een nieuwe inrichting en inhoud gekregen. In 2001 is eveneens het restaurantgedeelte met de omliggende kantoren gerenoveerd.

In december 2001 was het hele museum, met zijn gloednieuwe zalen, weer voor publiek toegankelijk. Zelf zijn wij erg blij met het resultaat en ook het publiek reageert zeer positief, wat onder meer blijkt uit de leuke reacties in ons gastenboek.

Dat al die inspanning loont, blijkt tevens uit de test die het Historisch Nieuwsblad afgelopen zomer heeft gehouden. In dat vergelijkend onderzoek naar tien historische musea, kwam ons museum met het cijfer 9- als beste uit de bus.

BEZOEKERS

Verskillende factoren hebben ertoe geleid dat het bezoek aan het Amsterdams Historisch Museum in 2001 ongunstig is beïnvloed. In eerste instantie waren er natuurlijk onze eigen bouwactiviteiten. Hoewel wij ons grote moeite hebben getroost het bezoek zo aangenaam mogelijk te laten verlopen, was toch eenderde van het museum gedurende vijf maanden gesloten. Ook boden de bouwwerkzaamheden aan het restaurant, vanuit de Kalverstraat geen uitnodigende aanblik. Daarnaast hebben in de eerste zes maanden van het jaar werkzaamheden aan de straat en de tramrails in de nabijheid van het museum (Dam, Rokin, Spui, Leidsestraat, Nieuwezijds Voorburgwal) voor veel overlast gezorgd. En het museumbezoek in het algemeen loopt enigszins terug, zoals

JUBILEUMGESCHENK

Zie voor uitgebreide informatie over het jubileumgeschenk het middenkatern.

(...) Winaar van deze eerste grote museumtest. Een must. Zeer fraai vormgegeven verhaal over de geschiedenis van Amsterdam. Bezoek vooral de zeer toegankelijke afdeling over de twintigste eeuw en rijd in een witkar over de Amsterdamse grachten. (...)

Mt. De Grote Markt, 1999
Historisch Nieuwsblad, juli 2001

blijkt uit de cijfers van de Stichting Museumjaarkaart. De Rabo-museumjaarkaart en de NS-museumjaarkaart geven geen gratis toegang meer, maar een korting van 50 procent. Dat betekende voor ons museum een daling van ruim 10 procent aan bezoekers met een Rabo- of NS-museumkaart.

MUSEUM WILLET-HOLTHUYSEN

Sinds de renovatie van Museum Willet-Holthuysen in 1996, is daar het aantal bezoekers verdubbeld. Verheugend is ook, dat door een groter aanbod aan onderwijsprogramma's het aantal schoolklassen dat Willet-Holthuysen bezoekt, flink is toegenomen.

Een van de doelstellingen van het museum is het ontsluiten van de collectie. De tentoonstelling *Op reis. Foto's uit de collectie van Abraham Willet (1825-1888)* vormde het beginpunt van een degelijke ontsluiting van de unieke collectie 19de-eeuwse foto's, die verzamelaar Abraham Willet voornamelijk tijdens zijn reizen door Europa bij elkaar heeft gebracht. De expositie is goed ontvangen bij het publiek, evenals de publicatie die dezelfde titel als de tentoonstelling heeft en die in samenwerking met het Genootschap Amstelodamum tot stand kwam.

DE RODE DRAAD

Tentoonstellingen, publicaties, evenementen, marketing, onderzoek, restauraties: steeds vaker komt het beoogde tot stand in samenwerking met andere instellingen en/of deskundigen. Het aangaan van allianties wordt al een aantal jaren bepleit in het gemeentelijk Kunstenplan. Om de veelheid en variëteit aan producten, het behoud en beheer en de bekendheid en herkenbaarheid van het museum op hoog niveau te houden, is het aangaan van allianties, het samenwerken met collega-instellingen, met andere gespecialiseerde instellingen en particuliere deskundigen bijna een 'must'. Hoewel in ons jaarverslag de laatste jaren een apart hoofdstuk 'Samenwerking' is opgenomen, loopt 'samenwerking' eigenlijk als een rode draad door het jaarverslag heen. Bruiklenen gaan heen en weer om elkaars permanente opstellingen of tijdelijke tentoonstellingen te versterken. Musea presenteren zich gezamenlijk: de Grachtenhuis Musea, het nieuwe initiatief Damkwartier Musea en de Museum8 zijn daar goede voorbeelden van. Bovendien doen zij een beroep op elkaars deskundigheid. Van de expertise van onze Educatieve Afdeling bijvoorbeeld, wordt veel

AANWINST/SCHENKING

◀ **Zilveren tafelvouert met mes in etui, het zilver gegraveerd met het wapen van Johanna Christina Charlotte**

gravin van Ranzow, 1839

Tafelvouert: Hendrik

Helweg (1802-1858,

werkz. 1828-1858)

Mes: Wed. Stellingwerff

& Van Grastek

(werkz. 1837-1850)

▼ **Zilveren doopstel voor de Oudezijds Kapel, 1866**

Jacob Hendrik Helweg

(1836-1903,

werkz. 1864-1893)

Geschenk van B.J. van

Bentham t.g.v. het 75-jarig

jubiläum van het Amster-

dams Historisch Museum

Inv.nrs. KA 20821,

KA 20817

In 1996 werd naar aanleiding van het 100-jarig bestaan van Museum Willet-Holthuysen een feestelijke tentoonstelling georganiseerd over tafelvouert. Alle geëxposeerde voorwerpen waren vervaardigd door verschillende leden van de Amsterdamse tafelvouertfamilie Helweg. De Helwegs waren lange tijd toonaangevend op het gebied van handgesmeed tafelvouert. Dertien leden van de familie zijn in de periode 1753-1965 werkzaam geweest als zilvermid. De meesten waren gespecialiseerd in het vervaardigen van handgesmede zilveren lepels en vorken in alle soorten en maten. Enkele van hen legden zich toe op het maken van grotere voorwerpen als theeserviezen, kandelaars en inktstellen. Belangrijke juweliers als Bonebakker,

Benten, Hoeker, Voet en Begeer lieten bestellingen door de Helwegs uitvoeren. In 1965 werd de werkplaats aan de Rozengracht gesloten. De tijd van ambachtelijk vervaardigd gebruikszilver in Amsterdam was toen definitief voorbij. Naar aanleiding van de Helwegtentoonstelling ontstond de wens om van elk van de Helwegs een of meer representatieve voorwerpen in de verzameling op te nemen. Het doel was om zo een overzicht te kunnen tonen van de ontwikkeling van vorm en ornament van het handgesmede tafelvouert sinds het midden van de 18de eeuw. Met de nu gedane schenking, bestaande uit verschillende tafelen dessertcouverts, schepwerk, een theepot en een doopstel, tussen 1789 en 1954 vervaardigd door zeven leden van de familie Helweg, is deze wens in vervulling gegaan. Het cadeau kwam nog juist op tijd om in de bestandscatalogus *Amsterdams Goud en Zilver in het Amsterdams Historisch Museum*, die medio februari 2003 zal verschijnen, te kunnen worden opgenomen.

gebruik gemaakt. Tijdens de conferentie van de ICOM (International Council of Museums) afgelopen zomer in Barcelona, verzorgde een medewerkster van die afdeling twee presentaties: over het internetproject 'Bronnen uit Amsterdam' en over de vernieuwing van ons museum speciaal voor de sectie historische musea. Ons museum heeft bijvoorbeeld niet de deskundigheid in huis om een fotocollectie te ontsluiten. De 19de-eeuwse fotocollectie van Abraham Willet is dan ook onderzocht en beschreven door de conservator fotografie van het Rijksmuseum.

GENOOTSCHAP AMSTERDAMS HISTORISCH MUSEUM

Het feit dat instellingen en bedrijven ons willen steunen en sponsoren, zien wij als een teken van maatschappelijke inbedding. Van het Genootschap Amsterdams Historisch Museum zijn 55 bedrijven lid. Het Genootschap gaf in 2001 financiële steun aan de totstandkoming van het jubileumboek, aan de publicatie bij de fototentoonstelling in Museum Willet-Holthuysen en aan de voorbereiding van de twee bestandscatalogi die in 2002 en 2003 uitkomen: de portretencatalogus en de zilvercatalogus.

Alle medewerkers hebben in het verslagjaar en de paar jaren ervoor, waarin de verbouwing en de herinrichting van de 24 museumzalen werden gerealiseerd, steeds op twee fronten moeten werken.

Enerzijds moest het museum draaiende worden gehouden met het programma van wisselende tentoonstellingen, anderzijds moesten verbouwing en herinrichting worden voorbereid en uitgevoerd. Zij hebben dit met volle inzet en op enthousiaste wijze gedaan.

Pauline W. Kruseman

directeur

Presentatie

TIJDELIJKE TENTOONSTELLINGEN

Een draak ontwaakt

Een fotoreportage van Venus Veldhoen (Grote Lotus) over de Chinese tempel en de Chinese gemeenschap in Amsterdam

23 februari tot en met 6 mei 2001

De Amsterdamse fotografe Venus Veldhoen had het zelf voorgesteld: een fotoreportage maken van de bouw van de Chinese tempel op de Zeedijk en van de Chinese gemeenschap in Amsterdam. In 1997 kreeg ze van het Gemeentearchief Amsterdam hiervoor een van de vijf-jaarlijkse foto-opdrachten. Geen geringe opdracht, omdat eerst het vertrouwen van de Chinese gemeenschap moest worden gewonnen. Venus Veldhoen sloot vriendschap met de Chinese boeddhistische nonnen die een tijdelijke tempel hadden aan de Recht Boomssloot. Die vriendschappelijke band stelde haar in staat de bouw en de opening van de nieuwe tempel te fotograferen en het dagelijkse leven in het Amsterdamse 'Chinatown', het gebied rond de Nieuwmarkt. Hier vestigde zich de Chinese middenstand: kruideniers, supermarkten, reisbureaus, boekwinkels en vanzelfsprekend Chinese restaurants. Hier moest dus ook de Chinese tempel worden gebouwd, vond de heer F. Man, voorzitter van de Chinese Ondernemersvereniging op de Zeedijk. Het werd de Zeedijk zelf en na vier jaar bouwen kon de kleurrijke tempel op 15 september 2000 door koningin Beatrix worden geopend. In de tentoonstelling waren meer dan 300 foto's te zien; de titel van de tentoonstelling verwees naar het feit dat de tempel is geopend in het jaar 2000: het magische jaar van de Draak.

De opening van *Een draak ontwaakt* is verricht door de heer F. Man.

Samenstelling Venus Veldhoen en Jeroen de Vries

Vormgeving Jeroen de Vries

Evenementen zie pagina 34

AANWINST/SCHENKING

Dakpannen Chinese tempel, 2000

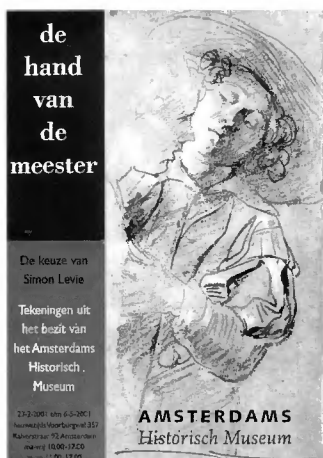
Inv.nrs. KA 20645/6

Schenking van de Vereniging van Chinese ondernemers

**De hand van de meester
Hoogtepunten uit de collectie oude tekeningen (1500-1900)
van het Amsterdams Historisch Museum**

23 februari tot en met 6 mei 2001

De tekeningencollectie van het Amsterdams Historisch Museum is van internationale allure. De basis ervoor werd in de 19de eeuw gelegd door de Amsterdamse verzamelaar Carel Joseph Fodor (1801-1860). Hij verzamelde naast tekeningen van oude meesters ook eigentijdse tekeningen en schilderijen. Fodor legateerde zijn verzameling aan de gemeente Amsterdam, die speciaal voor dit legaat Museum Fodor oprichtte. In de jaren '30 van de 19de eeuw werd de collectie met belangrijke werken uitgebreid. Het Amsterdams Historisch Museum kreeg in 1975 het beheer over deze verzameling van hoge kwaliteit. Sinds die tijd wordt gewerkt aan de onsluiting van de tekeningencollectie door de tekeningen te beschrijven en af te beelden in deelcatalogi, waarvan er inmiddels zes zijn verschenen.

Oud-directeur van het Amsterdams Historisch Museum en van het Rijksmuseum, Simon Levie, presenteerde in de tentoonstelling vele hoogtepunten uit de collectie oude tekeningen. Er waren werken van zeer grote meesters te bewonderen, zoals Leonardo da Vinci, Rembrandt, Anthonie van Dijck, Peter Paul Rubens en Jacob van Ruisdael.

Simon Levie zelf opende *De hand van de meester*.

Samenstelling Simon Levie, Norbert Middelkoop, Jeroen Jurjens

Basisvormgeving Jeroen de Vries

Evenementen zie pagina 34

De voetbrug over een hoge sluis

Jacob van Ruisdael
(1628/29-1682)

**Christus krijgt de
doornenkroon opgezet**
Anthonie van Dijck (1599-1641)

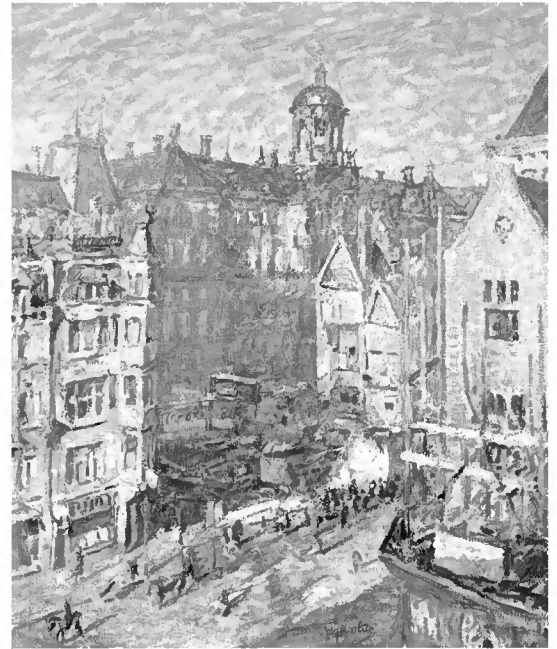
Kop van een grijsaard
Leonardo da Vinci (1452-1519)

**Studie voor Simeon in de
tempel en een mannenkop**
Rembrandt van Rijn (1606-1669)

Binnen-Amstel, 1928
 Harmen Meurs (1891-1964)
 Collectie Meentwijk

**Gezicht op het Koninklijk
 Paleis vanaf Rokin**
 Hendrik J. Wolter (1873-1952)

Stadsgezichten

Amsterdam vereeuwigd 1901-2001

1 juni tot en met 2 september 2001

In de tentoonstelling hingen 80 schilderijen van 58 kunstenaars die allemaal Amsterdam als onderwerp hadden gekozen. De bezoekers wandelden door een heel gevarieerd en kleurrijk stadsbeeld en tijdsbeeld. Want de schilderijen waren nu eens niet chronologisch, naar kunstenaar of stijl gegroepeerd, maar naar het gedeelte van de stad dat was uitgebeeld.

Zo hing Georg Breitners Nieuw Teertuinen in de winter uit 1907 naast Bickerseiland van Jan Sierhuis, dat hij in 1951 schilderde. Dezelfde buurt, maar in twee totaal verschillende tijden en stijlen. De tentoonstelling voerde de bezoeker van het oude centrum - de Dam, het Rokin, de Jordaan - via de 19de eeuwse wijken als de Museumbuurt en de Pijp naar onder meer Amsterdam-Noord, het oostelijk havengebied en de Bijlmer.

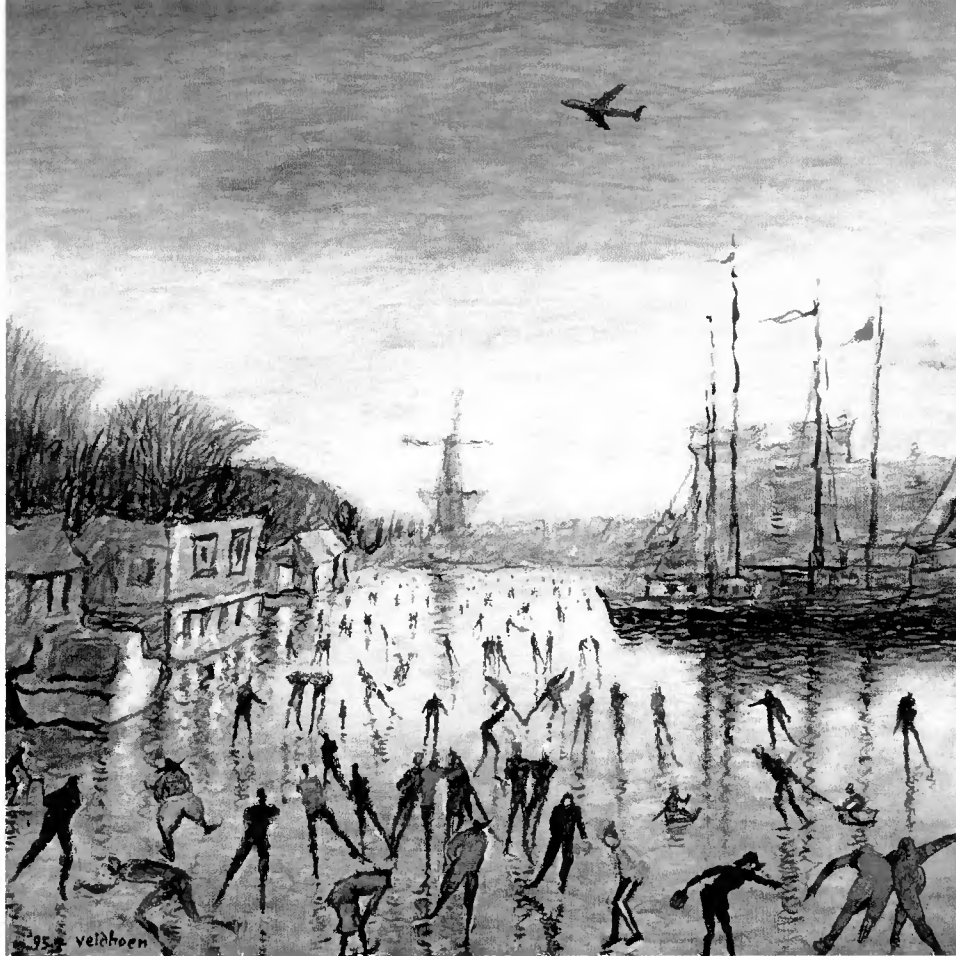
Het museum kon voor deze tentoonstelling ruimschoots putten uit de eigen collectie en die van het Stedelijk Museum. Een belangrijk deel was afkomstig uit de particuliere collectie Meentwijk. Bovendien had de Stichting Beeldende Kunst Amsterdam vier kunstenaars gevraagd nieuw werk speciaal voor de tentoonstelling te maken. In samenspraak met het museum kozen zij als locatie: Amsterdam-Noord, KNSM-eiland, de Baarsjes en de Omval.

De opening werd verricht door Max Pam. Sponsor van de tentoonstelling was Van der Hoop Effektenbank N.V.

Samenstelling Annemarie de Wildt

Vormgeving Jeroen de Vries

Evenementen zie pagina's 17 en 34

Nieuwe Vaart, 1995
Aat Veldhoen (geb. 1934)

AANWINST

▼ **Nieuwe stadswijk (Postjesweg)**, circa 1930

Erasmus Bernard van Dulmen Krumpelman (1897-1987)

Olieverf op doek, 64,5 x 95 cm

Inv.nr. SA 41402

Het museum heeft verschillende schilderijen van Van Dulmen Krumpelman in de collectie, alle topografische voorstellingen van locaties in het stadscentrum.

Deze aanwinst is een gezicht op een stadswijk die niet vaak door schilders is vereeuwigd. Het standpunt van de schilder was naast de Ambachtschool aan de Admiralengracht. Hij heeft de rustige verkeersstroom van voetgangers, fietser en een enkele auto afgebeeld in de jaren '30 van de vorige eeuw. Het schilderij is geëxposeerd in de tentoonstelling Stadsgezichten en siert momenteel de vergaderzaal van het museum.

'Dansen, dansen, dansen'

Amsterdam 1900-2000

19 oktober 2001 tot en met 13 januari 2002

Dansen, dansen, dansen was een feestelijke tentoonstelling ter viering van het 75-jarig jubileum van het Amsterdams Historisch Museum. Een eeuw dansen in Amsterdam werd geïllustreerd aan de hand van schilderijen, foto's, affiches en filmfragmenten. Muziek was er vanzelfsprekend ook. Alle dansrages, van tango tot house, hadden een plaats in de tentoonstelling. Bijzondere aandacht was er voor de danshits van de afgelopen decennia. Speciaal voor de tentoonstelling had de bekende dj Eddy de Clercq een selectie van hits gemaakt: een hit kon worden geselecteerd en beluisterd aan een dj-tafel met behulp van een dvd, waarop de hoes was te zien.

Amsterdammers vertelden op video over hun passie voor het dansen en twee Amsterdamse tieners lieten de bezoeker kennismaken met hun danswereld. Zijzelf verfilmde een avond dansen en ook hun uitgaansoutfit werd getoond. Uit de Amsterdamse wereld van de dansmuziek waren enkele coryfeeën vertegenwoordigd, door middel van kleding - zoals de jurk van Maria Zamora, rumbazangeres uit de jaren '50 - of instrumenten - de accordeon van tango-koning Malando -.

Maar er kon niet alleen worden gekeken en geluisterd, er was ook dansplezier voor de bezoekers zelf. In de tentoonstelling was ruimte gemaakt voor een dansvloer. Op de wanden rond de dansvloer lieten vaag geprojecteerde beelden verschillende dansstijlen zien. Tijdens de hele tentoonstellingsperiode werden hier 'dansworkshops' gehouden, die waren georganiseerd door Dance Projects en danshistorica en -docente Barbara van Gelder. Bekende en minder bekende dansen konden worden uitprobeerd en niet te vergeten de voor de tentoonstelling geschreven choreografie de Museumswing: een compilatie van 100 jaar populaire dans in anderhalve minuut.

Mr. Schelto Patijn, oud-burgemeester van Amsterdam opende de tentoonstelling, waarbij de Museumswing natuurlijk niet ontbrak.

Samenstelling Robert Parthesius, Joost Groeneboer, Bibi Panhuysen

Vormgeving Jaap de Groote en Neon

Evenementen zie pagina 35

De Museumswing

Uitnodiging

Schaatsenrijdersdans

Kangaroo dip

Tango

Charleston

Swing

Rock 'n roll + twist

Hair flower power

Staying alive

Macarena

Vogeltjesdans

Lambada

Hiphop

House

GLOEDNIEUWE ZALEN

De vernieuwde zalen over geschiedenis van de 19de en 20ste eeuw werden feestelijk aan het publiek gepresenteerd op 10 december 1999. Deze succesrijke vernieuwing heeft een vervolg gekregen met een groot project, waarbij de zalen van de 'lange Gouden Eeuw' (de zalen 4 tot en met 10) betrokken waren. Deze gingen eind 2001 weer voor het publiek open. De hele permanente expositie over de geschiedenis van Amsterdam is nu vernieuwd. Vormgeving, techniek en educatieve interactieve begeleiding, maar in de eerste plaats natuurlijk de rijke collectie, zorgen voor een unieke beleving van de geschiedenis van Amsterdam.

Met de afronding van het tweede deel van zaal-vernieuwing is een grote wens in vervulling gegaan. Het publiek loopt nu door een museum dat aantrekkelijk is door de eenheid van vertelvorm en techniek. Natuurlijk is het zo, dat de uiteenlopende onderwerpen in de verschillende tijdvakken andere benaderingen in stijl vragen. Daardoor blijven de zalen over de 'lange Gouden Eeuw' en bijvoorbeeld die over de 20ste eeuw veel van elkaar verschillen.

Voor de museummedewerkers is er ook nogal wat ten goede veranderd. Zo zijn nieuwe vitrines makkelijk te openen (door de medewerkers dus!), waardoor wisselingen beter te realiseren zijn. Nieuwe opgravingsvoorwerpen, aankopen en schenkingen zijn in de toekomst vlotter aan het publiek te presenteren. Een andere grote verbetering is het tekst-systeem, evenals de rest van de vormgeving van de permanente tentoonstelling ontworpen door Architectenbureau Jowa. Lettergrootte, hanghoogte en hanghoek bieden uitkomst voor groot en klein, voor bezoekers met en zonder leesbril. Een enorme verbetering is het nieuwe lichtstelsel, waarvan de lichtsterkte kan worden aangepast. Dit is van essentieel belang in een tentoonstelling met zoveel verschillende materialen: vooral papier, textiel en leer zijn zeer gevoelig voor licht. Ook kan nu de warme lichtbron buiten de vitrines blijven, want het licht zelf wordt door een glasvezel-kabel getransporteerd.

Zaal 6
Foto Roos & Blom

Zaal 4
Foto Roos & Blom

De nieuwe inrichting heeft gelegenheid geboden om nieuwe verhalen te vertellen, en daarmee konden tal van collectie-onderdelen weer eens uit de depots worden gehaald. Sommige objecten hebben een nieuw leven gekregen, omdat ze nu meespelen in een heel ander onderwerp.

De herinrichting van zaal 4 bood gelegenheid voor een ruimere opstelling van de museumcollectie, die bovendien prachtig kon worden aangevuld met voorwerpen opgegraven door de Archeologische Dienst. Hier wordt het verhaal verteld hoe de handel van Amsterdam in de tweede helft van de 16de eeuw explosief groeide. Het was een stormachtige periode, de regio was in beroering. In 1578 sloot ook Amsterdam zich aan bij de opstand tegen de Spaanse koning Filips II, waarna zich vele rijke vluchtelingen uit Vlaanderen in de succesvolle handelsstad vestigden. De accumulatie van rijkdom is goed af te lezen aan de luxe, waarmee de koopmansfamilies zich omringden. In een vitrine is een 'uitstalling' te zien van geïmporteerd, kostbaar gebruiksgoed en van andere voorwerpen die werden gewaardeerd door de toenmalige elite. De vitrine wordt geflankeerd door schilderijen met portretten van Amsterdammers uit die periode. Het is in een oogopslag duidelijk: deze mensen met hun bontgerande kleding, hun kanten kragen en kapjes aten hun soep dus van zulke borden en dronken hun wijn uit zulke glazen.

Zaal 6 is altijd gewijd geweest aan de Dam, het hart van de stad. Daar stond het stadhuis, politiek en bestuurlijk zenuwcentrum. Het stadhuis was het symbool bij uitstek van de macht, de rijkdom en het haast arrogante, trotse zelfbewustzijn van Amsterdam. In zaal 6 prijkt nu een imposante vitrine, waarin de belangrijkste voorwerpen die dit zelfbewustzijn verbeelden, bijeen zijn gebracht. Zoals het model van het stadhuis (nu Koninklijk Paleis) van de beroemde bouwmeester Jacob van Campen. Het stadhuis werd in 1655 in gebruik genomen. Beeldhouwer Artus Quellinus was aangetrokken om het stadhuis te verfraaien met beeldhouwwerken die de macht van de stad nog eens benadrukten. Van hem zijn terracotta voorstudies voor die beeldhouwwerken te bewonderen. Van zijn hand ook is het prachtige, marmeren borstbeeld van burgemeester Joan Huydecoper, een van de initiatiefnemers voor de bouw.

Zaal 9
Foto Roos & Blom

In deze vitrine is met groot succes gebruik gemaakt van de nieuwe techniek van verlichting via glasvezel. Het klimaat in de vitrine is daardoor makkelijk onder controle te houden. Maar ook voor de ogen is het een feest. Het reliëf van Quellinus, ontwerp voor het tympaan aan de voorkant van het stadhuis, komt buitengewoon goed tot leven.

Het nieuwe onderwerp van zaal 9 gaat over 'Zorg in Amsterdam'. Zorg voor orde en veiligheid, zorg voor ouden van dagen, voor armen en voor wezen. Een herinrichting leidt - gelukkig! - ook tot omvangrijke restauratie-projecten. Een mooi voorbeeld hiervan is de restauratie van de laat 16de-eeuwse leeuwen die ooit de toegangspoort van het Amsterdamse rasphuis - één van de tuchthuizen in de stad - aan de Heilige Weg hebben getooid. De maker van de leeuwen, Hendrick de Keyser, had ze van voren en van achteren een kop gegeven, zodat je, of je nu buiten of binnen was, de brullende leeuwen altijd zag. Door een verbouwing in latere tijd werd een deel van de leeuwenlijven weggebikt en gingen de leeuwen verder eenkoppig door het leven. Later, na lange omzwervingen, zijn de beeldhouwwerken in slechte staat in het depot van het museum terechtgekomen. Nu zijn ze gerestaureerd en staan ze fier in de museumzaal, waar ze de portretten van de Rasphuis-directeuren bewaken.

AANWINSTENZAAL

Naast de museumwinkel is een zaal, waar kleine tentoonstellingen over net verworven aanwinsten of actualiteiten worden gepresenteerd. In 2001 is onder meer aandacht besteed aan de schenking van Holland Casino. Holland Casino schafte ter gelegenheid van het 25-jarig jubileum een unieke verzameling speelkaarten aan en heeft deze verdeeld aan verschillende musea geschonken, waaronder het Amsterdams Historisch Museum. Op 16 oktober werd de schenking aangeboden door de heer L. Burgers, directeur van de Holland Casino-vestiging Amsterdam. Gelijktijdig verscheen het boek *Speelkaarten* dat aan de hand van de verzameling van Holland Casino werd geschreven. In 53 korte verhalen wordt hierin op de kleurrijke geschiedenis van de speelkaart ingegaan. De speelkaarten zijn in de aanwinstenzaal tentoongesteld evenals de schenking van Wim Kerkhove: zijn verzameling poppen en zijn poppenkast, waarmee hij jarenlang op de Dam speelde. Zie voor deze schenking pagina 41. Ook wordt in de zaal elk jaar een presentatie van archeologische vondsten gepresenteerd.

AANWINST/SCHENKING

'Vondelingenkaart',

18de eeuw

Papier, 6,2 x 5,8 cm

Inv.nr. A 41456

Onderdeel van de schenking antieke speelkaarten door Holland Casino

de ouders op te sporen. Voor mij ligt het volgende briefje: 'dit mysie van de Geriffermeerde godsdienst nog ongedoopt verzoeke vriendelijk de Naam van anna uyt Doodelijke armoede'. 'Heel gewoon', zult u zeggen, maar de aardigheid was, dat de moeder op de kleertjes van het kind een zigzagsgewijze doorgeknipte speelkaart had bevestigd. De andere helft had zij behouden en daarmee kon zij bewijzen, dat het haar kind was. De halve speelkaart was het reçu. (...) Wat een leed moet geleden, wat een strijd gestreden zijn, voor die vrouw er toe overging, om haar kind neer te leggen en aan de openbare liefdadigheid over te geven! (...)

Fragment uit: Hinke Wiggers en Huub Glerum, *Speelkaarten*, uitgave van Holland Casino, 2001.

Sinds 1865 kende Amsterdam een Inrichting voor Stadsbestedelingen, een gemeentelijke instelling voor de opvang van wezen en vondelingen. Eén van de directeuren was W.F. van Voorst. In 1916 schreef hij een artikel, waarin de volgende passage was opgenomen (de spelling en enkele woorden zijn aan het huidige taalgebruik aangepast): Er is een tijd geweest dat het aantal vondelingen in het Aalmoezeniersweeshuis per jaar honderden bedroeg. (...) Vaak worden briefjes of herkenningstekens op kinderen aangebracht, soms bruikbaar om

AANWINST

Bickerseiland, 1951
 Jan Sierhuis (geb. 1928)
 Olieverf op doek,
 120 x 150 cm
 Inv.nr. SA 41463

Sierhuis had het doek aan de Galgenbrug vastgebonden, het was nogal windrig die dag. Na een paar uur stond het erop. De verf zit er ook niet dik op, je ziet het doek erdoorheen schemeren. Munitiefabriek De Krijgsman met zijn hoge schoorsteen en de geelrood geschilderde kosterij van de Eilandskerk zijn inmiddels afgebroken. Sierhuis' atelier was op Prinseneiland 37.

EVENTEN EN

SCHILDER EEN AMSTERDAMS STADSGEZICHT

In kader van de tentoonstelling *Stadsgezichten. Amsterdam vereeuwigd 1901-2001* organiseerde het museum, samen met de Amsterdamse Vereniging de Zondagsschilders, een wedstrijd voor amateurschilders.

De opdracht was duidelijk: maak een Amsterdams stadsgezicht, dat inclusief lijst niet groter is dan 60 x 80 cm.

De deelname was overstelpend. Een kleine honderd amateurschilders leverden een stadsgezicht in.

De professionele jury, kunstenaar Jan Sierhuis, kunstverzamelaar Dirk J. Nienhuis en conservator van het museum Annemarie de Wildt, had de niet geringe taak uit deze grote hoeveelheid een selectie van 26 schilderijen te maken, die in het museumrestaurant David & Goliath werden geëxposeerd.

En er moesten natuurlijk prijswinnaars komen: de eerste prijs was voor mevrouw A.M. Stam-Vermeulen, de tweede voor Ton Kortlevers en de derde voor An van Dijk.

De werken van de winnaars en de eervolle vermeldingen van de amateurschilders waren van 28 juni tot en met 2 september gratis in het restaurant te bezichtigen.

DANSEN IN WEZENKASTJES

In het kader van de tentoonstelling *Dansen, dansen, dansen*, werd door twee vierde klassen van het Grafisch Lyceum in Amsterdam een eigen presentatie gemaakt. In kartonnen dozen verbeeldden zij het thema 'dansen en identiteit'. Zeven van de gekste of mooiste dozen werden uitgekozen en die konden in de zogenaamde 'wezenkastjes' op de jongensbinnenplaats worden geschoven, wat een vrolijk en bont beeld opleverde.

Foto's Anneke van de Kieft

ETEN UIT EEN BEERPUT

De Wetenschapsweek was aanleiding om samen met stadsarcheoloog Jørgen Veerkamp een evenement te ontwikkelen voor kinderen van 8-12 jaar. Veerkamp vertelde de kinderen hoe 17de-eeuwse voedselresten uit een beerput heel wat vertellen over het leven in die tijd. Visgraten, zaadjes, maar ook scherven van potten, borden of glazen laten zien wie de bewoners waren, rijk, gewoon of arm, en wat ze aten. Daarna gingen de kinderen zelf een onderzoekje doen met echte, oude archeologische vondsten. Bij afbeeldingen van glazen, kommen en kruiken moesten ze de juiste scherven uit het vondstenmateriaal zoeken. Daarna werd een hedendaagse vuilniszak met inhoud onderzocht, want ook uit het moderne afval kun je afleiden wat voor huishouden de vuilniszak heeft gevuld. Als slot van het evenement was er een diavertoning met als onderwerp: eten en drinken. Eten en drinken deden de kinderen ook, speculaas volgens oud recept en heus maltbier (met water), zoals dat in de 17de eeuw door iedereen, ook kinderen, werd gedronken. Het evenement bleek zo succesvol en de kinderen waren zo geïnteresseerd en enthousiast, dat Eten uit een beerput is opgenomen in het onderwijsaanbod van de Educatieve Afdeling.

HISTORISCHE INTERIEURS

Traditie is dat het Amsterdams Historisch Museum ruimte biedt aan het Genootschap Amstelodamum voor haar lezingen tijdens lunchtijd die eveneens volgens traditie in november plaatsvinden. Recent gerestaureerde of gerenoveerde historische interieurs in Amsterdam stonden dit jaar centraal in het kader van de Manifestatie Historische Interieurs 2001. Zo werd de vergaderzaal van de 'Burcht van Berlage' door Lieske Tibbe onder de loep genomen. De Burcht aan de Henri Polaklaan was ooit hoofdkantoor van de Diamantbewerkerbond. Nu zetelt er het nationaal Vakbondsmuseum. De interieurs van Museum Amstelkring, Ons' Lieve Heer op Solder, een 17de-eeuws pand aan de Oudezijds Voorburgwal met op zolder een (katholieke) schuilkerk, waren onderwerp van een lezing door Frederik Jansen. Gusta Reichwein en Hubert Vreeken, resp. collectiebeheerder en conservator bij het Amsterdams Historisch Museum, hielden gezamenlijk een lezing over de stijlkamers in Museum Willet-Holthuysen.

DE AMSTERDAMSE HAVEN

De Amsterdamse fotograaf Cor Jaring werd in 2001 65 jaar, de Stichting Amsterdamse Haven bestond 100 jaar en het Noordzeekanaal werd 150 jaar geleden officieel geopend. Ter gelegenheid van deze verjaardagen werd op 14 december in het Amsterdams Historisch Museum het boek *De Amsterdamse Haven* met foto's van Cor Jaring gepresenteerd. Burgemeester Job Cohen ontving het eerste exemplaar. Als broekie kwam Cor Jaring al in de haven, om geld te verdienen. De Amsterdamse haven heeft zijn leven getekend. Jaar in jaar uit fotografeerde hij er: de schepen, de loodsen, maar vooral die verveerde koppen van de havenarbeiders. Een selectie van deze indrukwekkende foto's was tot en met 10 maart te zien in museumrestaurant David & Goliath.

Voor een volledig overzicht van evenementen zie pagina's 34-37.

WWW.BRONNENUITAMSTERDAM.NL

Na een aantal jaren intensieve voorbereiding kon dit jaar het webproject 'Bronnen uit Amsterdam' worden geïntroduceerd in het Amsterdamse onderwijs. In dit project werken verschillende culturele instellingen in Amsterdam samen aan digitaal aanbod voor het onderwijs. De site is bedoeld voor leerlingen van havo/vwo en geeft, wat de Amsterdamse geschiedenis betreft, invulling aan het thema 'primaire samenlevingsverbanden' uit de stofomschrijving van het nieuwe eindexamen geschiedenis en staatsinrichting voor havo/vwo. De leerling kan aan de hand van een aantal onderwerpen, zoals 'wonen', 'werken' of 'hygiëne', op zoek gaan naar bronnen daarover. Met behulp van een zelf te kiezen gids (gekke koppies) kunnen foto's, documenten en museale voorwerpen worden bekeken en geïnterpreteerd. Als een echte onderzoeker vergaart de leerling kennis over het onderwerp. Bronnen uit Amsterdam is het resultaat van het proefproject Steiger M, dat werd ontwikkeld door educatieve medewerkers van het Gemeentearchief Amsterdam en het Amsterdams Historisch Museum. Daarbij is nauw samen gewerkt met de Onderwijsbegeleidingsdienst ABC en een drietal Amsterdamse docenten. Stagiaires van de Utrechtse universitaire lerarenopleiding IVLOS hebben bijgedragen aan de inhoudelijke 'input' van de site. Het bleek een spannend en enerverend proces, vanwege de vele noviteiten waar de makers op stuitten. Voordat de site werd geïntroduceerd is een producttest uitgevoerd: een kwalitatief onderzoek onder vijf leerlingen en vijf docenten. Natuurlijk konden er dingen beter, maar men reageerde zeer enthousiast. De site werd buitengewoon helder gevonden. De uitroep van een leerling: 'het lijkt wel of je de bron zo vast kunt pakken!' bevestigde dat het gewenste doel was bereikt.

**AANWINSTEN/
SCHENKINGEN**

Twee dekselbokalen,
circa 1890
Duitsland
Groen glas, in emailverf
beschilderd met Amsterdamse
stadsgezichten
Inv.nrs. KA 20582.1/2

In de 19de eeuw kwam het 'moderne' souvenirglaswerk op. De geschilderde decor's van deze bokalen verbeelden dit keer geen pittoreske grachten, maar twee gloednieuwe gebouwen, waarmee Amsterdam zich met andere Europese hoofdsteden wist te meten. De prestigieuze bouwwerken, beide van grote betekenis voor kunst en nijverheid in de hoofdstad, waren kort tevoren langs de Singelgracht verrezen: het Paleis voor Volkslijt (1864) en het Rijksmuseum (1885). Het eerste was een gewaagd tentoonstellingsgebouw van ijzer en glas,

een initiatief van de Amsterdamse arts en projectontwikkelaar dr. Samuel Sarphati (1813-1866). Het Paleis is weergegeven vanaf de overzijde van de Amstel, misschien wel vanuit een van de vensters van het Amstel Hotel. Op de tweede hokaal prijkt een afbeelding van het Rijksmuseum, gezien vanaf de Weteringschans. Omdat het Rijksmuseum in 1005 voor het publiek werd opgevestigd, zullen de beschilderde ringen korte tijd later zijn uitgevoerd. Sierbokalen als deze werden niet in Nederland vervaardigd. Ze zijn vrijwel zeker afkomstig uit een van de vele florerende Duitse glasfabrieken, die producten in uiteenlopende historiserende stijlen leverden. Waarschijnlijk zijn ze daar ook, met foto's als voorbeeld, zorgvuldig in reliëf-email gepenseeld.

DANSEN, DANSEN, DANSEN

De Educatieve Afdeling ontwikkelde in samenwerking met het Amsterdamse Kunstweb en het Delftse Dance Projects een bijzonder en vrolijk museumproject bij de tentoonstelling *Dansen, dansen, dansen* speciaal voor het voorbereidend middelbaar beroepsonderwijs (VMBO) in het kader van het nieuwe vak Culturele en Kunstzinnige Vorming.

Het project bevatte materiaal voor een voorbereidende les op school. In het museum bekeken de leerlingen de tentoonstelling aan de hand van kijkopdrachten. Tot zover verliep alles normaal, zoals je dat verwacht bij een museumbezoek. Maar: tijdens hun opdracht werden zij 'gestoord' door een suppoost, die de leerlingen verzocht naar de dansvloer op de eerste etage te komen. Daar ontpopte dezelfde suppoost zich in een snelle striptease tot dansdocente Barbara van Gelder, die de leerlingen in korte tijd de Museumswing leerde (een compilatie van 14 dansstijlen, die speciaal voor deze tentoonstelling is ontworpen). Het programma werd afgesloten met een dansworkshop over een eigentijdse dansstijlen als 'streetdance'.

In de korte tijd die scholen hadden om de tentoonstelling te bezoeken, hebben 13 klassen dit project uitgevoerd. Daarnaast zijn er klassen geweest die gebruik hebben gemaakt van de kijkopdrachten, die beschikbaar waren op twee niveaus en rechtstreeks te printen waren vanaf de website van het museum.

HANDEL EN IJS

Omdat de Educatieve Afdeling van het museum al veel ervaring heeft opgedaan met groepen die het Nederlands als tweede taal leren, de zogenaamde NT2-groepen, nodigde de Nederlandse Museum Vereniging het Amsterdams Historisch Museum uit mee te werken aan de ontwikkeling van een modelprogramma voor museumbezoek van deze cursisten. Het ontwikkelde modelprogramma is onderdeel van het aanbod *Geschiedenis van de eigen omgeving*, uitgegeven door de Nederlandse Museum Vereniging. Het programma omvat een inleidende les op school, een bezoek aan het Amsterdams Historisch Museum en een 'verwerkingsles' op school. Een medewerkster van de Educatieve Afdeling verzorgde de museumles, met hulp van twee docenten Nederlands als tweede taal, van de medewerkster die in ons museum de NT2-groepen rondleidt, en van de Nederlandse Museum Vereniging. Het museumbezoek, dat als thema 'Handel' meekreeg, voert de cursisten tijdens hun rondleiding naar enkele onderdelen in het museum, die met handel kunnen worden verbonden, zoals de oude ambachten, de pakhuizen, maar ook verrassend: een 17de-eeuws schilderij van het bevroren IJ. Want vorst heeft net zo goed invloed op de handel als bijvoorbeeld droogte. Op school praten de leerlingen na over een aantal thema's aan de hand van afbeeldingen en voorwerpen, die het geziene in het museum weer goed in herinnering brengen.

De bedoeling is dat andere musea zo'n bezoek op dezelfde manier kunnen opzetten, maar er hun eigen inhoud aan geven.

75 jaar

AMSTERDAMS Historisch Museum

een heel weekend feest

9 november: vrijdag was de feestelijke start van het Jubileumweekend. Ruim 500 genodigden stroomden samen in museumrestaurant David & Goliath en in de (verwarmde) tent die op de jongensbinnenplaats was neergezet, om het glas te heffen op het jubilerende museum en om de swingende jubileumtentoonstelling *Dansen, dansen, dansen. Amsterdam 1900-2000* te bekijken.

Natuurlijk werd er eerst een feestrede gehouden, uitgesproken door dr. Piet de Rooij, hoogleraar Nederlandse geschiedenis aan het Historisch Seminarium van de Universiteit van Amsterdam. Hij vergeleek twee soorten musea met elkaar: die musea die interessant zijn om wat ze zijn, die onberoerd moeten blijven, zoals het Teylers Museum in Haarlem, en de musea die interessant zijn om wat ze vertellen, wat ze laten zien, zoals het Amsterdams Historisch Museum. Maar welk verhaal vertel je over Amsterdam? (...) *een stad is voortdurend bezig zichzelf uit te vinden – daarom is er ook niet één verhaal over te vertellen maar vele, terwijl geen van die verhalen ooit helemaal rond komt. Amsterdam is niet iets, Amsterdam is een voortdurend worden, waarbij het verstandig is om regelmatig een blik te werpen in de achteruitkijkspiegel van het verleden. (...)*

Ik denk dat daar de kracht zit van het Amsterdams Historisch Museum zoals het zich vanaf de jaren '70 hier heeft gemanifesteerd: toen is de stap gezet van de spullen naar het verhaal, van het eerste soort museum naar het tweede soort. (...) Dit museum kent geen rust of duur. Het hiedt niet alleen achteruitkijkspiegels, maar ook een doorkijkspiegel op een voortdurend veranderende Amsterdamse gemeenschap. Daarom is het zelfs de vraag of we wel kunnen spreken van een museum: het Amsterdams Historisch is welbeschouwd geen zelfstandig naamwoord, maar een werkwoord. Men is hier voortdurend aan het museummen. Dat lijkt me ook de reden dat het Historisch Nieuwsblad dit museum in de nationale museumtest met een 9- tot winnaar uitriep. De betekenis van dit museummen ligt kortom niet in het aanbieden van een verstilde canon, ligt niet in het bieden van een rustpunt in een rusteloze wereld, maar in het onderhouden van het gesprek over wat Amsterdam is, wat het was, wat het kan zijn.

Na de feestrede kreeg burgemeester Job Cohen het eerste exemplaar overhandigd van het jubileumboek *Museumstukken. 75 jaar - Amsterdams Historisch Museum* dat in samenwerking met het Genootschap Amstelodamum is uitgegeven. Een schets van de inhoud van het jubileumboek is op de volgende twee pagina's te vinden.

Museumstukken

75 Jaar - Amsterdams Historisch Museum

AMSTERDAMS
Historisch Museum

Het jubileumboek in vogelvlucht

RENÉE KISTEMAKER *Inleiding*

In 1926 opende het Amsterdams Historisch Museum zijn poorten in het Waaggebouw op de Nieuwmarkt. De opstelling daar was bescheiden en stelde velen teleur. De mooiste kunstwerken uit stadsbezit waren in langdurig bruikleen naar het in 1885 geopende Rijksmuseum gegaan. De zich sinds die tijd door legaten weer uitdijende stadsverzameling kon in de Waag niet worden geplaatst, het gebouw was te klein. Decennia lang werd omgezien naar betere behuizing. In 1962 is het Burgerweeshuis aangekocht en er volgde een gigantische verbouwing. Het museum werd volgens de nieuwste inzichten ingericht en in 1975 geopend. Eindelijk had Amsterdam een historisch museum van formaat én kwaliteit, waar spraakmakende tijdelijke tentoonstellingen werden gehouden. Maar de samenleving veranderde en inzichten veranderden mee. Ondanks regelmatige aanpassingen in de opstelling, bleken midden jaren '90 een geheel herinrichting, een uitbreiding met 19de- en 20ste-eeuwse geschiedenis en een andere manier van collectioneren en presenteren wat de moderne tijd betreft, wenselijk.

NEL KLAVERSMA *'Bewijzen van verknochtheid'*

De familie Van Eeghen en de collectie van het Amsterdam Historisch Museum

Vanaf de 19de eeuw is de zeer rijke familie Van Eeghen voor Amsterdam van cruciaal belang geweest. Er zou in 1926 geen Historisch Museum zijn ingericht, als niet de familie hiervoor een geldelijke bijdrage van 20.000 gulden had geschonken. Verschillende generaties van de in kunst en cultuur geïnteresseerde familie Van Eeghen, verzamelden zelf en legateerden hun collecties aan de stad. Zo kreeg het Amsterdams Historisch Museum onder meer het beheer over de collectie gravures en tekeningen door Jan (1649-1712) en Casper (1672-1708) Luyken, de compleetste Luyken-collectie ter wereld.

HUBERT VREEKEN *Applaus voor een bordenkast. De gemeente Amsterdam, de Stichting tot Bevordering van de Inrichting van een Nieuw Historisch Museum en de veiling Dreesmann*

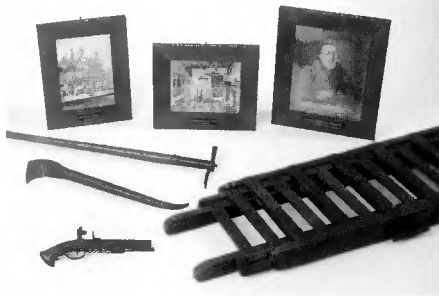
Het is bijna een thriller: hoe een groot deel van de befaamde collectie van zakenman en kunstverzamelaar Willem Dreesmann (1885-1954), waarmee een 'ideaal' historisch museum in te richten zou zijn, ondanks jarenlang aandringen van de verzamelaar zelf en van zijn nazaten, onherroepelijk verloren ging voor de stad. Het mislukken van de onderhandelingen en de onafwendbare veiling in 1960 van die verzameling, leidden tot een golf van kritiek in de pers. Toch wisten de Stichting tot Bevordering van de Inrichting van een Nieuw Historisch Museum – opgericht door het Amsterdamse bedrijfsleven, thans Stichting Amsterdams Historisch Museum – en de gemeente Amsterdam wat veilingnummers in de wacht te slepen. Onder luid applaus is toen onder meer een 18de-eeuwse bordenkast met inhoud aangekocht.

NORBERT MIDDELKOOP *Schilderijen voor het nieuwe Amsterdams Historisch Museum. De bijdrage van het Rijksmuseum*

Spannend waren de onderhandelingen die in de jaren '60 en '70 werden gevoerd tussen Rijksmuseum en Amsterdams Historisch Museum. Voor de nieuwe inrichting in het Burgerweeshuis was het noodzakelijk dat een deel van het stadsbezit, door de gemeente Amsterdam eind 19de eeuw aan het Rijksmuseum in bruikleen gegeven, zou terugkeren in de stadscollectie. Dat betekende een forse aderslating voor het Rijksmuseum. Behoedzaam werden lijstjes opgesteld, wensen afgewogen, doorgestreept, toegevoegd.

◀ H.M. Koningin Juliana, burgemeester I. Samkalden en Simon Levie, directeur van het Amsterdams Historisch, tijdens de opening van het museum, 27 oktober 1975
Foto Pieter Boersma

Schietpartij op de Dam tijdens bevrijdingsfeest, 7 mei 1945
Foto W.F. Leijns
Nederlands Fotoarchief

Maar de grootste wens van het Historisch: 'een Rembrandt', werd een struikelblok en een politieke kwestie, toen de wethouder het schilderij *De Staalmeesters* terugeiste, wat niet de bedoeling was van het Historisch. Aan de zorgvuldig uitgezette onderhandelingen over 'een Rembrandt', kwam prompt een einde.

In 1994 – andere tijden, andere spelers – werd de langgewenste Rembrandt overhandigd aan het Historisch Museum: *De anatomische les* van dr. Jan Deijman.

LODEWIJK WAGENAAR *Tot lering en vermaning? De attributen van de crimineel Jaco*

De crimineel Jacob Frederik Muller, alias Jaco, werd in 1718 in Amsterdam publiekelijk geradbraakt en onthoofd. Zijn attributen, waaronder een handig schuifladdertje, werden geconfisqueerd en verdwenen in de collectie oud stadsbezit. En ook de waarheid over Jaco verdween: in latere tijden is hij een held geworden, een soort Robin Hood. Nu zijn de attributen van Jaco opgenomen in de museumopstelling en vertellen zij het verhaal van een echte boef, die in zijn woonhuis aan de Elandsgracht – bekend als het Fort van Sjako – met zijn 'Zwarte bende' criminele plannen smeedde en kriskras door het land inbraken pleegde.

ANNEMARIE DE WILDT *Slijpstenen en skates. Amsterdamse kinderen in het museum*

In de nieuwe opstelling die in 1999 gereed kwam, is een zaal geheel gewijd aan kinderen van Amsterdam: 140 jaar veranderend kinderleven aan de hand van biografieën en spullen van 14 kinderen, uit elk decennium één. Als vanzelfsprekend komen zo thema's aan de orde die te abstract of moeilijk te visualiseren zijn, zoals kindersterfte, opvoedingsmethoden of afnemende gezinsgrootte. Toeval speelde een grote rol bij de keuze welke kinderen. Soms leidde een voorwerp naar een persoonlijk verhaal en soms leidde een verhaal naar een voorwerp. Van alle 14 kinderen wordt beschreven waarom en hoe ze in het museum terecht kwamen.

MILA ERNST EN RENÉE KISTEMAKER

Allemaal Amsterdammers. Een bevolking in verandering

Het Amsterdams Historisch Museum is een museum over de bevolking en voor de bevolking van Amsterdam; dat was een duidelijke zaak in 1975 en dus vond de bezoeker er zijn geschiedenis terug. De conservatoren konden toen niet vermoeden, dat de bevolking in de decennia daarop zo'n verandering zou ondergaan. In 1985 ging de tentoonstelling *Allemaal Amsterdammers* in op de toegenomen migratie, maar toonde tevens, dat in de 17de eeuw het aantal migranten veel groter was. Inmiddels ligt ook 1985 ver achter ons en zijn na een aantal proeftentoonstellingen over groepen migranten – onder anderen Marokkanen en Turken – deze Amsterdammers opgenomen in het geschiedenisverhaal van de stad. En ook zij kunnen nu in het museum hun Amsterdamse geschiedenis terugvinden.

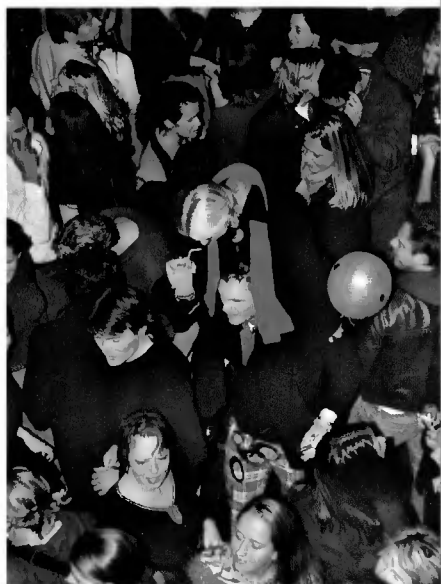
WIM DE BELL *Het zichtbare verleden*

Het museum maakt gebruik van 'beeldbronnen', zoals voorwerpen en schilderijen, om de geschiedenis dichtbij te brengen en bij de bezoeker – ideaal gezien – een historische sensatie op te roepen. Meestal zijn die bronnen ook 'kunst', waarbij het beeld vertoeft door de toets van de kunstenaar. De werkelijkheid wordt in de schilderkunst bijvoorbeeld mooier of lelijker voorgesteld. Foto's en films zijn de belangrijkste beeldbronnen van de 20ste en 21ste eeuw en hebben als voordeel dat ze beter de werkelijkheid tonen. Er zijn veel onderwerpen in de moderne geschiedenis die niet met schilderijen en voorwerpen kunnen worden verteld. Foto's, films en nieuwe media kregen dan ook een prominente plaats in de nieuwe opstelling en zo is een begin gemaakt met de integratie van oude en nieuwe beeldbronnen in één historisch Museum.

* Dit is een keuze uit *Museumstukken*.
De auteurs zijn allen medewerkers van het museum.

Museumn8

10 november: een Museumn8 en een jarig museum, dat betekende extra feest. Vanwege het grote succes van de eerste in Amsterdam georganiseerde Museumn8 in 2000, kon het niet anders of de nacht moest een traditie worden. Drieëndertig musea zetten dit jaar hun deuren open – tot twee uur dit keer – en verzorgden griezelige, spannende, inspannende en ontspannende, leuke, interessante en mooie evenementen. En de n8 kreeg nog een officieel tintje: in het Scheepvaartmuseum decoreerde burgemeester Job Cohen Pauline Kruseman met een ambtsketen en werd zij uitgeroepen tot 'burgemeester van de Museumn8'.

In ons museum was het dus extra feest: er kon veel en lang worden gedanst, natuurlijk naar aanleiding van de jubileumtentoonstelling *Dansen, dansen, dansen*. De avond ging van start met een wervelende dansshow door Academia de Tango in het museumrestaurant David & Goliath. Daarna kon het publiek proberen de hiphop in de benen te krijgen, een dans die in de jaren '90 razend populair was. Met de *Museumswing* swingden de bezoekers door 100 jaar populaire dansgeschiedenis en wie nog voeten over had, en dat waren er héél erg veel, kon zwijmelen of housen bij de keuze van dj Eddy de Clerq, één van de bekendste dj's uit de Nederlandse discowereld, die hoogstpersoonlijk draaide. Er werd niet alleen gedanst, er werd ook gezongen. Het Zwanenkoor bracht Amsterdamse liederen, die vrolijk werden meegegalmd: 'in die moohooje Jordaan'. Terwijl een conservator daarvóór nog had verteld hoe vreselijk Amsterdam vroeger kon stinken!

In de tentoonstelling *Dansen, dansen, dansen* was het een gezellige drukte en ook in de rest van het museum waren heel wat enthousiaste n8brakers te bekennen: daar maakten bekende Amsterdammers de bezoekers deelgenoot van 'hun' Amsterdam aan de hand van een voorwerp of een hele opstelling. Zo zat schrijfster Nelleke Noordervliet in Café 't Mandje en vertelde daar over uitgaan in Amsterdam in háár tijd.

Tijdens de Museumn8 ontving het Amsterdams Historisch Museum 6.500 bezoekers.

Open Dag

11 november: zondag om elf uur precies gingen de deuren van het museum weer wijd open – alsof er geen Museumn8 was geweest – om aan de bezoekers het museumbedrijf in zijn volle glorie te kunnen laten zien. De nieuwe zalen, de bijna nieuwe zalen, de jubileumtentoonstelling, maar ook: de kelders, de depots, de restauratieateliers, het grafisch atelier, de kantoren, letterlijk het werk ‘achter de schermen’ werd getoond en er werd over verteld. Nieuwsgierige bezoekers konden hun hart ophalen tijdens de Open Dag: alles te weten komen over de klimaatbeheersing in het museum of op bezoek gaan bij de textielrestauratrice, die net de 19de-eeuwse gordijnen en vallen uit de tuinkamer van Museum Willet-Holthuysen onder handen heeft; gefascineerd raken door het handmatige, precieze en tijdrovende werk om de gordijnen te restaureren en weer te laten ‘hangen’.

Vóór de schermen, op de museumzalen, vertelden bekende Amsterdammers over hun favoriete onderwerp. Paul Arnoldussen bijvoorbeeld, journalist bij Het Parool, verhaalde bij de witkar over de Provo-tijd in de jaren '60, een rumoerige periode in de Amsterdamse geschiedenis en Boris Dittrich, Tweede Kamerlid voor D'66, vertelde over het Vondelpark, de groene long van Amsterdam, waaraan de komende jaren veel restauratiewerkzaamheden moeten worden verricht om een groot aantal bomen in het park te kunnen redden.

Speciale rondleidingen waren georganiseerd over het kunstleven in Amsterdam aan het einde van de 19de eeuw, over migranten in Amsterdam en over wat er allemaal in de Amsterdamse grond is te vinden: scherven, voedselresten uit beerputten, stukjes leer van een kinderschoentje, al die zaken zeggen iets over het leven van de Amsterdammers toen.

Voor kinderen was er een eigen programma: ze konden buttons maken, of meedoen aan een demonstratie over de kleding die de Burgerweeskinderen droegen, luisteren naar het spannende verhaal van de schrijfster Thea Beckman over Saartje Tadema, die in het Burgerweeshuis heeft gewoond, of naar een voorstelling kijken van de originele poppenkast van de Dam. En aan het eind van de dag maakten ze hun eigen lampion, want tenslotte was het Sint-Maarten.

De jubileumdag was door het gevarieerde aanbod, het enthousiaste publiek en de inzet van alle medewerkers en gasten van het museum een vrolijke, informatieve maar vooral ook leuke afsluiting van het Jubileumweekend.

Jubileumgeschenk

13 november: het Amsterdams Historisch Museum kocht bij het veilinghuis Christie's Amsterdam een fraai jubileumcadeau: een schelp, gesneden en gegraveerd door Cornelis Bellekin, de Rembrandt onder de parelmoersnijders. De bijzondere schelp werd verworven met een speciale gift van de gemeente Amsterdam ter gelegenheid van het jubileum van het museum en met steun van de Vereniging Rembrandt.

De aankoop is voor het museum in meer dan één opzicht van belang. Naast een kunsthistorische waarde, bezit het kleinood – vanwege de herkomst uit de verzameling van de 18de-eeuwse Amsterdamse apotheker Albert Seba (1665-1736) – ook een grote cultuurhistorische betekenis. Parelmoersnijden was omstreeks 1700 een geliefde kunstvorm. Het werd in ons land vooral in de tweede helft van de 17de eeuw en de eerste helft van de 18de eeuw beoefend. Vooral het geslacht Bellekin bracht een aantal getalenteerde parelmoersnijders voort, van wie Cornelis de bekendste was. Werk van hem was al tijdens zijn leven gezocht bij verzamelaars van naturalia en artificialia. Over Cornelis Bellekin is thans weinig bekend, maar zijn schelpsnijkunst werd door tijdgenoten hogelijk gewaardeerd. Een van hen was de vooraanstaande Amsterdamse apotheker, verzamelaar en kunsthandelaar Albert Seba, die meer schelpen van Bellekin bezat.

Met deze collectie zeldzaamheden, opgesteld in een speciaal vertrek van zijn apotheek op de Haarlemmerdijk, verwierf de eigenaar zich aanzienlijke wetenschappelijke status in binnen- en buitenland. Naast schelpen bevatte zijn rariteitenkabinet gesteenten en mineralen, alsmede anatomische preparaten op sterk water. In 1716 verkocht Seba zijn hele verzameling aan tsaar Peter de Grote, waarna hij opnieuw met collectioneren begon. De door het museum verworven Bellekin-schelp is uit zijn tweede – in 1752 geveilde – verzameling afkomstig. Tussen 1734 en 1765 werd deze collectie naturalia compleet in een vierdelige catalogus of *Thesaurus* gepubliceerd. Onze schelp is in het derde deel (1758) afgebeeld en als volgt beschreven: *Drie kindertjes dansende op het geluit, dat een Bos-God en een Bos-Godinne op hunne instrumenten maken.*

Op 13 december 2001 werd het jubileumcadeau in een tijdelijke presentatie in zaal 11 – de pronkzaal van het museum – voor genodigden en publiek getoond. Later zal het kostbare kleinood een definitieve plaats krijgen in een vitrine met 17de-eeuwse zeldzaamheden.

Zie over het belang van Albert Seba voor de wetenschapsbeoefening in Rusland pagina 30.

AANWINST

Parelmoeren plaque met een gesneden, gegraveerde en deels met was gezwarte mythologische voorstelling,

tweede helft 17de eeuw

Cornelis Bellekin (werkzaam circa 1650-circa 1700)

Gemonogrammeerd: c. b. f.

(= Cornelis Bellekin fecit)

Inv.nr. KA 20835

PRIJS!

Het museum kan zich vaak verheugen in veel zogenaamde 'free publicity'. Dit jaar was dat vooral sinds de opening van onze jubileumtentoonstelling *Dansen, dansen, dansen* het geval. Onder andere in het NRC Handelsblad werd aandacht aan het museum besteed en kopte de krant op de voorpagina als conclusie *Het Amsterdams Historisch Museum is een top-uitje*.

Een zeer geslaagd voorbeeld van collectieve marketing is de Museumn8, waar in 2001 zo'n 2000 mensen meer op afkwamen dan het jaar daarvoor.

In totaal 21.000 mensen zwierven van museum naar museum. In het Amsterdams Historisch Museum zijn 6.500 bezoekers ontvangen en in Museum Willet-Holthuysen 2.850. De organisatie van de Museumn8 was ook dit jaar weer bij ons museum ondergebracht. De Museumn8-medewerkers werden ondersteund door onze PR-afdeling en door de begeleidingsgroep bestaande uit vier PR-medewerkers van vier verschillende musea.

Dat de Museumn8 gesmeerd is georganiseerd, blijkt wel uit de prijs 'Coq d'honneur' die Joke Bosch (PR/Amsterdams Historisch Museum) en Daniël Bouw (PR/Joods Historisch Museum) ieder hebben mogen ontvangen van het Genootschap voor Reclame Centrum voor Marketingcommunicatie.

Daarbij werden lovende woorden gesproken over de wijze waarop het product Museumn8 was ontwikkeld en op de markt gezet.

AANWINST

Twee Amsterdamse meiden, circa 1917

Tijpke Visser (1876-1955)
Eikenhout,
34,5 x 24,3 x 14,8 cm
Inv.nr. BA 4159

Omstreeks 1900 waren volkstypes een populair genre binnen de beeldhouwkunst. Hildo Krop en John Raedecker maakten dergelijke kleinsculpturen, evenals Joseph Mendes da Costa, de leermeester van Tijpke Visser. Kunstenaars trokken massaal naar de Veluwe, Katwijk of Volendam, op zoek naar boeren en vissers aan het werk. Tijpke Visser was in de jaren '10 van de 20ste eeuw bekend om zijn in hout gesneden 'Volendamertjes'. Voor uitbeeldingen

van thema's uit het dagelijkse leven in de grote stad lieten kunstenaars zich inspireren door arbeiders en werkvrouwen. Het ging hen daarbij om de schilderachtigheid van het onderwerp en niet om een sociale boodschap. De beeldhouwers werkten schetsmatig in een techniek, waarbij de kunstenaar zonder voorontwerp, direct in steen of hout hakt. Dit kwam de levendigheid van de voorstelling ten goede, zoals te zien is in deze door Tijpke Visser gemaakte groep van twee Amsterdamse meiden. Trefzeker heeft hij hun gedraaide lichamen met wapperende rokken weergegeven. Het beeld heeft veel weg van een Breitner-tafereel, maar dan driedimensionaal.

AANWINST/BRUIKLEEN

**Allegorie op de
Amsterdamsche kamer
van de VOC, circa 1702**

Nicolaas Verkolje

(1673-1746)

Olieverf op doek,

59,5 x 85 cm

Bruikleen Rijksmuseum

Amsterdam

Inv.nr. SB 6395

Op 20 maart 1702 bestond de Verenigde Oost-Indische Compagnie 100 jaar.

Een gedenkpenning en een schilderij brachten deze gelegenheid in herinnering. Op het schilderij wordt de Kamer Amsterdam van de VOC voorgesteld door een vrouw. Achter haar staat Mercurius, beschermgod

van de handel. De jacobstaf op de voorgrond, een instrument om de breedtegraad aan boord te bepalen, is een verwijzing naar scheepvaartactiviteiten van de VOC. Het schip dat de 'Zuilen van Hercules' (Gibraltar) voorbij vaart, toont aan de zijkant schilden met de namen van de zes VOC-steden; Amsterdam is daarvan het best herkenbaar. Het schilderij is geïnspireerd op de voorstelling door Regnier Arondeaux op de herdenkingspenning die in opdracht van de VOC in 1702 was geslagen ter viering van het 100-jarig bestaan.

Foto Rijksmuseum

Collectie

BRUIKLENEN

De 'collectiemobiliteit' was in het afgelopen jaar groot. Er zijn 8 schilderijen, 4 beelden en 1 lantaarn in langdurig bruikleen gegeven aan musea en andere instellingen, zoals het Emma Kinderziekenhuis en het Golden Tulip Barbizon Palace Hotel. Ten behoeve van tijdelijke tentoonstellingen zijn in het afgelopen jaar 142 voorwerpen aan 34 musea in binnen- en buitenland uitgeleend.

In het Haus der Geschichte in Bonn werd de tentoonstelling *Heiter bis wolkig* georganiseerd over de geschiedenis van de Nederlands-Duitse betrekkingen. Daarna is de expositie overgebracht naar het Rijksmuseum, waar deze tot september te zien is geweest. Het Amsterdams Historisch Museum was betrokken bij de allereerste voorbereidingen van dit project en leende een van de studies voor het monument op de Dam uit. Aan een ander project, dat in twee Europese hoofdsteden werd gepresenteerd, zijn twee schilderijen uitgeleend: aan de tentoonstelling *Twee Gouden Eeuwen. Schilderkunst uit Nederland en Denemarken*, over de bloeiperiode in de 19de-eeuwse Deense schilderkunst, die sterk was geïnspireerd door de 17de-eeuwse Hollandse meesters.

In Mantua en Parijs werd een *Gezicht op Tivoli* van J.A. Knip gepresenteerd in de tentoonstelling *Paysages d'Italie. Les peintres du plein air 1780-1830*.

Het Metropolitan Museum in New York toonde schilderijen van Vermeer naast werken van zijn stads- en tijdgenoten, waaronder twee Delftse stadsgesichten getekend door Jan de Bischoep uit de collectie van ons museum.

Dutch intimacy and opulence: the art of home and private life, 1640-1700 is de titel van

een tentoonstelling die in Newark en Denver werd gehouden en waar zilver, bodemvondsten en schilderijen uit de onze collectie waren te zien, evenals een schilderij van Nicolaes Maes en een van Pieter de Hooch uit de collectie van de stad in langdurig bruikleen bij het Rijksmuseum.

Een twintigtal zeer uiteenlopende exposities in Nederland - van het Doperdom in Amsterdam in het Bijbels Museum tot *The sixties. Nozems, provo's en piraten* in het Vakbondsmuseum - werd mede mogelijk gemaakt door bruiklenen uit ons museum. Aan de expositie *Ja, ik wil. Koninklijke huwelijken 1791-2002* in de Nieuwe Kerk, is een zilveren terrine uitgeleend, die als deel van een 419-delig servies in 1816 door de stad Amsterdam werd geschonken bij het huwelijk van prins Willem (de latere koning Willem II) en Anna Paulowna.

Grote tentoonstellingen zijn in 2001 georganiseerd in het kader van 'Het jaar van het interieur'. Het Gemeentemuseum Den Haag gaf in *De Hollanders thuis* een beeld van het Nederlandse interieur tussen 1600 en 1900; het Amsterdams Historisch Museum leende 24 tekeningen en 3 schilderijen uit.

Aparte vermelding verdient de tentoonstelling *Rococo. Nederland aan de zwier* in het Rijksmuseum. Deze tentoonstelling gaf een fraai overzicht van een stijl die niet direct met Nederland wordt geassocieerd. Rococo, de elegante stijl uit het midden van de 18de eeuw wordt vaak met het Franse hof verbonden.

Dat Nederland wel degelijk een eigen stijl ontwikkelde, bleek uit deze bijzondere tentoonstelling, waarin beeldhouwkunst en kunstnijverheid centraal stonden. Al in een zeer vroeg stadium heeft de hoofdconservator kunstnijverheid van het Rijksmuseum ons benaderd om een groot aantal bruiklenen aan te vragen, maar vooral om voorzichtig te informeren of het museum bereid zou zijn om een van de zogenaamde 'Suasso stijlkamers' uit te lenen.

Het betrof de 'Mahoniekamer', een buitengewoon fraai interieur oorspronkelijk afkomstig uit het pand Keizersgracht 187. Tussen 1745 en 1748 liet de toenmalige eigenaar van het huis de lambrisering, deuren en spiegellijsten uit mahoniehout vervaardigen. Het houtsnijwerk met prachtige rocaille-ornamenten is van ongeëvenaarde kwaliteit en een overtuigend voorbeeld van 'Hollandse' zwierigheid.

Van meet af aan was duidelijk, dat het te voorschijn halen van de vele kisten, waarin dit interieur in het museumdepot is opgeslagen, een enorm karwei zou zijn en het monteren van de fragmenten een arbeidsintensief en tijdrovend project. Het was echter ook een mooie aanleiding om dit interieur weer eens in volle glorie aan het publiek te tonen. Verschillende medewerkers van het Rijksmuseum en ons museum hebben vele uren besteed aan het transport en het schoonmaken, conserveren en waar nodig restaureren van de houten lambrisering, de marmeren schoorsteenmantel en de schildering van Jacob de Wit. Het resultaat was alle moeite waard. De reacties van de bezoekers aan de tentoonstelling waren zeer enthousiast. Helaas zijn alle onderdelen na afloop van de tentoonstelling weer verpakt en in kisten opgeslagen in het depot. Hopelijk heeft de expositie een bron van inspiratie aangeboord, waardoor in de toekomst plannen gesmeed kunnen worden om dit fraaie interieur en wellicht meer van de 'Suasso stijlkamers' weer in het zicht gebracht kunnen worden.

Deel van de Mahoniekamer
Foto Rijksmuseum

Wat betekent Hartjesdag? Droegen de wezen in het Burgerweeshuis een uniform en hoe zag dat eruit? Wie zijn er afgebeeld op de schilderijen in de Schuttersgalerij?

Dit zijn drie van de meest gestelde vragen aan de medewerkers van de informatiebalie. Zij zijn dagelijks beschikbaar om de vragen die via e-mail, telefoon of per post worden gesteld te beantwoorden. Wie zelf het collectieregistratiesysteem wil raadplegen of de boeken in de bibliotheek wil inzien, kan tussen een en drie uur 's middags terecht. 645 Verzoeken om informatie werden behandeld, hier zijn algemene vragen over openingstijden en exposities niet bij inbegrepen evenmin de aanvragen om voorwerpen in het depot te mogen bekijken.

In het afgelopen jaar is besloten om in de toekomst alle energie aan te wenden om de eigen collectie optimaal te ontsluiten en op die manier de geschiedenis van Amsterdam op beeldende wijze onder de aandacht te brengen van zo veel mogelijk mensen. De bibliotheek wordt omgevormd tot een documentatiecentrum, waar virtuele bezoekers en mensen in levende lijve antwoord kunnen krijgen op hun vragen.

Van oudsher heeft het museum een goed informatiesysteem met betrekking tot de collectie. In de afgelopen jaren is veel aandacht en energie besteed aan de digitalisering van deze informatie. Nadat in 1999 en 2000 de gegevens over alle objecten zijn ingevoerd in de computer, werden in 2001 de voorbereidingen getroffen voor de conversie naar een nieuw geautomatiseerd collectieregistratiesysteem. Er is gekozen voor Adlib, een programma dat inmiddels in een flink aantal Nederlandse musea operationeel is. Ook de grote Amsterdamse museale instellingen hebben voor dit systeem gekozen. Ons museum zal alle informatie over de historische objecten in bezit van de stad Amsterdam, onderbrengen in dit nieuwe systeem. In eerste instantie zal het systeem worden ingezet voor een doelmatig beheer van de collectie en een goede informatievoorziening ten behoeve van de eigen medewerkers en mensen die het systeem voor onderzoek of genoegten willen raadplegen. In de derde fase, te realiseren tussen 2003 en 2005, zal de informatie ontsloten worden via het Internet. Het museum zal daarbij nauw samenwerken met het Gemeentearchief, de Archeologische Dienst en Monumentenzorg, zodat het Amsterdamse culturele erfgoed wereldwijd gezien mag worden.

Foto Roos & Blom

ONDERHOUD

DIK JANTJE EN DE BONTE KNAAGKEVER

Eeuwenlang had Dik Jantje vanaf zijn metershoge positie in de Nieuwe Kerk op de devoot gebogen hoofden van de Amsterdammers neergekeken. Op een zame hoogte als hij was, wist niemand van zijn treurig lot: hij was door en door nat en er werd aan hem werd geknaagd. Tot er vanaf de jaren '60 een groot-scheepse restauratie plaatsvond in de kerk. Toen bleek dat Dik Jantje, een eikenhouten engeltje (een zogenaamde putto) van ruim 175 kilo, zwaar te lijden had gehad onder de jarenlange lekkage van het dak. Het vocht had bruine rot veroorzaakt, waarna hij werd bezocht door bonte knaagkevers, die een voorkeur hebben voor beschimmeld en nat eiken. Bovendien was het beeld overschilderd zodat van het blinkende goud op zijn vleugels niets meer was te zien. Het aangevreten schraagbeeld werd van zijn verheven positie gehaald en vervangen door een nieuw gehakt exemplaar. En Dik Jantje verdween naar de opslag van de restauratiewerf.

Nu, een aantal decennia later, is het 17de-eeuwse beeld door het Amsterdams

Historisch Museum verworven. Allereerst werd het gedurende vier maanden in het atelier voor Ambachtelijke Kunst behandeld en zondig gerestaureerd. Een flinke klus voor de restauratoren, alleen al door de afmetingen en het gewicht.

De afzonderlijke brokstukken van het beeld zijn uitvoerig geconsolideerd met een kunsthars-impregneer, waarbij de afzuiginstallatie zo'n 25 liter oplosmiddelen te verstouwen kreeg. De onderdelen zijn vervolgens verlijmd, de holtes gevuld met balsahouten vullingen en de kleinere onrechtmatigheden dichtgestuct. De originele vergulding op vleugels en haren is met scalpelmesjes blootgelegd door twee restauratoren van buiten, die ook alle nieuwe stopsels hebben geretoucheerd.

Hoewel incompleet en nog steeds gehavend, is Dik Jantje behoorlijk opgeknaapt, een constructief gezond beeld en een museumstuk geworden. Hij is hoog tussen de balken van zaal 10 - de kerkenzaal - te bewonderen, waar hij een sterke indruk maakt.

Hier treurt het weeskint met gedult

De ingang van het museum aan de Kalverstraat maakt het beste duidelijk waar het complex eens voor heeft gediend. Boven de poort en in de gevels van beide belendende huizen zijn reliëfs aangebracht met daarop weeskinderen in hun tweekleurige kostuums. Aangespoord door de gedichten van Joost van de Vondel op de stenen, zal de 17de-eeuwse voorbijganger direct een paar munten hebben geworpen in de daartoe geplaatste offerbus.

Afgelopen jaar werden de poort en het reliëf daarboven weer fraai opgeknaapt. Toen viel op dat de twee reliëfs aan weerskanten er wel erg haveloos uitzagen. Het gaat hier om een originele, uit 1581 daterende gevelsteen: het weesmeisje, en om een 18de-

eeuwse kopie: de weesjongen. Een restauratieplan was geboden. Nadere inspectie op een ladder maakte duidelijk dat de verfkorsten van vele overschilderingen letterlijk van de steen krulden en dus geen goede bescherming meer boden. De timmerlieden bouwden een schitterende werkvloer onder de beelden, en zo kon in juni het werk in een zomerse Kalverstraat beginnen. Ten eerste werd onderzocht wat de oorspronkelijke kleurstelling van de stenen was geweest, zodat bij de nieuwe verfbeurt een historisch verantwoord effect kon worden bereikt. Hierbij speelden een chemicus van het Instituut Collectie Nederland en een zelfstandig kleuronderzoekster, een belangrijke rol. Vervolgens zijn alle loszittende korsten verf verwijderd, waarbij opvallend fijn beeldhouwwerk tevoorschijn kwam, zoals het gelaat van het weesmeisje. Hoewel de belangrijkste partijen redelijk gaaf bleken, moest hier en daar de steen worden aangeheeld. Ten slotte is gepoogd met olieverf de oorspronkelijke kleur op beide stenen te benaderen. De twee wezen steken zo weer netjes in de kleren en de teksten springen er weer ferm uit, om ook de 21ste-eeuwer direct in het hart te raken.

De restauratie van de gevelstenen werd mogelijk gemaakt door de financiële bijdragen van de Stichting Drs. C. van Zadelhoff Fonds en van Perspectives BV.

Archeologie

Voorwerpen die afkomstig zijn uit opgravingen door de afdeling Archeologie van de dienst Amsterdam Beheer vallen onder de verantwoordelijkheid van het Amsterdams Historisch Museum.

In de bodem bevond zich ook een houten roer van een schuit, dat bij de aanleg van de fundering van een woonhuis aan het einde van de 17de eeuw in tweeën was gezaagd.

De afdeling Archeologie van de dienst Amsterdam Beheer heeft in 2001 vijf opgravingscampagnes georganiseerd op plaatsen in de stad waar het 'bodemarchief' door bouwplannen werd bedreigd.

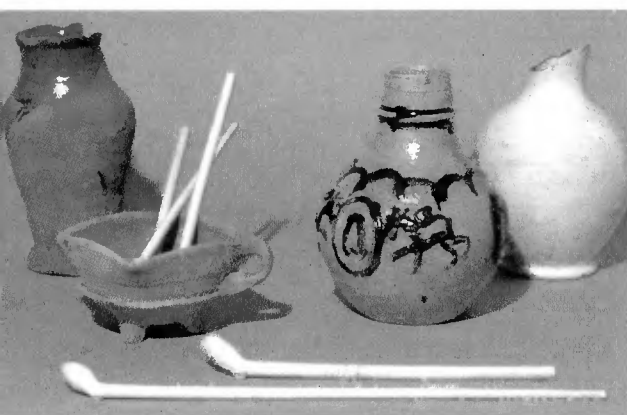
SCHEEPSHELLING VALKENBURGERSTRAAT

In januari en februari is een opgraving verricht aan de Valkenburgerstraat langs de Uilenburgergracht. Het onderzoeksterrein lag op het voormalige eiland Marken dat aan het einde van de 16de eeuw is aangelegd door buitendijks land op te hogen. In de eerste helft van de 17de eeuw was dit een scheepsbouwgebied, waar hoofdzakelijk kleinere vaartuigen als pramen en schuiten werden vervaardigd. De opgraving bracht verschillende sporen van deze scheepstimmerwerven aan het licht. Langs de gracht bevond zich een scheepshelling die bestond uit een schuin houten plankier. Een ander bewijs voor scheepsbouwactiviteiten was de aanwezigheid van een dik pakket houtsnippers en spaanders, dat een gevarieerd assortiment handgesmede spijkers en eikenhouten pennen bevatte. Ook zijn typische grondstoffen als breeuwsel, harpuis (bootlak) en grote brokken krijt teruggevonden. Onder de vondsten waren voorts gebruiksardewerk uit de 17de en 18de eeuw en twee tinnen lepels uit de beginperiode van het eiland Marken.

KLOOSTER EN HERBERG KARTHUIZERSSTRAAT

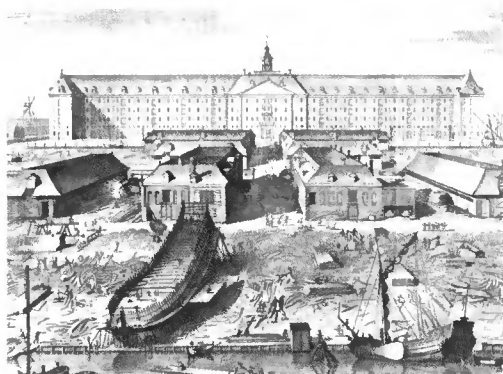
De Karthuizersstraat in de Jordaan ontleent zijn naam aan het klooster dat hier in de 15de en de 16de eeuw heeft bestaan. Van dit bouwwerk is niets meer te zien. Nu is er een speelplaats en daarvoor, in de 17de en 18de eeuw, was hier een kerkhof. De archeologen zijn op de hoek van de speelplaats op zware muurresten gestuit: twee muren naast elkaar, waarvan 16 meter is blootgelegd. Het metselwerk dateert uit het begin van 16de eeuw en vormt waarschijnlijk een herbouwd onderdeel van het rechthoekige kloosterhof, dat omstreeks 1392 was gesticht. Onder deze muurresten zijn allerlei verrassende sporen van middeleeuwse bewoning gevonden, die er op duiden, dat hier vanaf minstens 1200 terpboerderijen waren.

Er kwam ook een bijzonder overblijfsel aan het licht uit de tijd dat het klooster in verval was geraakt. Vanaf 1600 werden delen van het complex verhuurd, onder meer als herberg, die hier tot omstreeks 1750 was gevestigd. Deze uitspanning, 'De kleine Karthuizer', bevond zich waarschijnlijk in de zuidwesthoek van het kloosterhof, want hier werd een grote en zeer rijke beerput opgegraven met veel gebruiksgoed dat met drinken en roken te maken heeft. Ook bevatte de put botanische resten die duiden op een rijk gevarieerd menu met vruchten en groente. Een dergelijk 'gesloten' vondstcomplex, dat 150 jaar cafébezoek bestrijkt, is uniek te noemen. Duidelijk is dat de recente archeologische ontdekkingen de bijzondere geschiedenis, die achter de naam van de Karthuizersstraat schuil gaat, weer tastbaarder heeft gemaakt.

17de-eeuwse voorwerpen uit de beerput. Van links naar rechts een Amsterdams stroopkruik, een testje met kleipijpen, een Rijnlandse steengoed kruik en een Italiaanse faience kruik.

Prent van de VOC-werf uit 1750, met op de voorgrond de IJ-oever met twee scheepshellingen.

De vondst van een intacte, vroeg 18de-eeuwse dommekracht was opmerkelijk. Tijdens het reinigen van de zware krik bleek in de houten kast het logo van de VOC met de letter A (het kenteken van de kamer Amsterdam) te zijn ingekrast.

Berg glasafval

WOONHUIZEN SINT JANSSTRAAT

Een kortlopend onderzoek is uitgevoerd op een perceel tussen de Sint Jansstraat en de Leidekkersteeg dat nieuwe informatie over de middeleeuwse bewoningsgeschiedenis van Amsterdam heeft opgeleverd. Volgens de oudste kaart van Amsterdam, die van Cornelis Anthonisz, lag hier in het midden van de 16de eeuw een grote tuin. Op de stadplattegrond van Pieter Bast uit 1597 is het perceel, zo lijkt het, voor het eerst bebouwd. De opgravingsresultaten tonen aan dat er al in de tweede helft van de 14de eeuw een huis stond. In totaal zijn onder het niveau van de 16de-eeuwse tuin de sporen van drie opeenvolgende huisplattegronden aangetroffen. Opvallend is, dat de ligging van deze huizen uit de 14de eeuw overeenkomt met de latere 17de-eeuwse percelering van de huizen langs de Leidekkersteeg. Uit mest en ecologische resten blijkt dat er in de 14de eeuw varkens werden gehouden in de tuinen bij de huizen. In de 15de-eeuwse mestlaag zat veel gageel, wat mogelijk verband houdt met het brouwen van (gruit)bier in de directe omgeving.

VOC-SCHEEPSWERF OP OOSTENBURG

Op het voormalige Stork-terrein vlakbij de Czaar Peterstraat, bevonden zich van 1660 tot 1800 de scheepswerven van de VOC. Op deze werven werden ruim 500 VOC-schepen gebouwd. De opgravingen op dit terrein zijn in 2000 gestart. Ze zijn onderdeel van een meerjaren project betreffende de herinrichting van het bedrijfsterrein door de huidige eigenaar IBC Vastgoed BV. De opgravingslocatie in 2001 bestond uit twee gesloopte fabriekshallen. Over een afstand van ongeveer 75 meter werd de 17de-eeuwse oever van het IJ blootgelegd. Hier was een houten beschoeiing met de restanten van in totaal twee scheepshellingen van 50 meter lang en 12 meter breed. Bijzonder was dat de hellingen bestonden uit een schuin talud van opgebaggerde klei, dat rustte op een horizontaal beukenhouten plankier. Achter in het terrein werden voorts de restanten van een VOC-timmerloods aangetroffen. Ook kon de fundering van een munitiewerkplaats uit 1800-1850, toen de werf door de marine werd gebruikt, worden opgegraven. In de havenbodem voor de voormalige oever, die in de 19de eeuw werd dichtgeplempt, werden verschillende voorwerpen teruggevonden die tijdens scheepsbouwwerkzaamheden in het water waren gevallen. Het eiland Oostenburg werd rond 1660 kunstmatig aangelegd door afval uit de stad en opgebaggerde grond in het ondiepe en moerassige IJ te storten. Dankzij de opgraving konden de natuurlijke bodemopbouw en de ophogingslagen met vondsten in kaart worden gebracht.

GLASOVEN KLOVENIERSBURGWAL

Met medewerking van de eigenaar kon een kleine opgravingsput worden aangelegd in de achtertuin van het pand Kloveniersburgwal 105. Aanleiding voor dit onderzoek was de vondst van enkele kralen en glasafval bij de aanleg van een nieuwe tuin. Tijdens de opgraving werden de fundering van een glasoven gevonden en een grote hoeveelheid glasafval, halffabrikaten van glazen kralen en resten van smeltkroezen. De vondsten houden verband met het glashuis van Jan Hendriksz Soop, dat zich vanaf 1601 uitstrekte over de panden Kloveniersburgwal 105, 107 en 109. Met vaklieden uit Antwerpen en Venetië wist hij de Amsterdamse glasproductie op het hoogste internationale peil te brengen. Tot 1613 had Soop het monopolie op de fabricage van drinkglas, spiegels en kralen in Amsterdam. Het vondstmateriaal biedt mogelijkheden voor nadere studie naar de technische aspecten van deze, voor het 17de-eeuwse Amsterdam, zo belangrijke industrie.

Foto's Wiard Krook, Archeologie-dienst Amsterdam Beheer

Museum Willet-Holthuysen

Op reis

Foto's uit de collectie van Abraham Willet (1825-1888)

28 september 2001 tot en met 6 januari 2002

Museum Willet-Holthuysen toonde voor het eerst een selectie uit de unieke fotoverzameling van Abraham Willet, ooit bewoner van dit statige pand aan de Herengracht. Als een van de eersten in Nederland legde Willet, naast zijn verzameling kunstnijverheid, een omvangrijke fotoverzameling aan. Abraham Willet en zijn vrouw Louise Willet-Holthuysen reisden veel door Europa. Brussel, Keulen, Parijs, Rome, Florence, Napels, Nice, en nog veel meer: het echtpaar is er geweest. Tijdens die reizen kocht Abraham Willet zijn foto's aan van beroepsfotografen, want het was in de 19de eeuw niet gebruikelijk dat de reiziger zelf fotografeerde. Dat was technisch veel te ingewikkeld en de instrumenten waren vrijwel onvervoerbaar. Reisgidsen uit die tijd, zoals de bekende Baedeker, verwezen reizigers naar de fotomagazijnen in de stad om daar hun fotografische herinneringen aan de reis aan te kopen. Abraham Willet had oog voor kwaliteit. In zijn verzameling vinden we dan ook foto's van internationaal befaamde fotografen als de Fransman Gustave Le Gray en Robert Mac Pherson, een Schot die in Rome was gevestigd. Willets smaak betrof voornamelijk stedelijke monumenten en lokale kunstwerken: de statige Dom van Keulen, het verbrokkelde Forum Romanum in Rome of een dromerig Palazzo in Venetië. De meeste foto's worden gekenmerkt door een sfeer van verstillings: het lijkt bijna altijd zondagochtend te zijn. De verzameling van Willet bestond uiteindelijk uit meer dan 1000 'photografiën'. Met trots zal hij zijn fotoverzameling, of delen ervan, hebben getoond op de verzamelaarsavonden van het Koninklijk Oudheidkundig Genootschap.

De opening van de tentoonstelling werd verricht door Els Barents, directeur Huis Marseille, stichting voor fotografie Amsterdam.

Onderzoek fotocollectie Hans Rooseboom, conservator fotografie Rijksmuseum

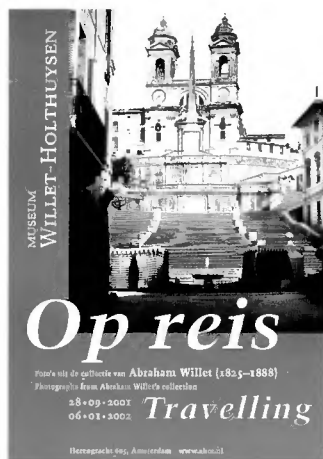
Samenstelling tentoonstelling Hans Rooseboom en Gusta Reichwein
Vormgeving Architectenbureau Jowa

Publicatie Hans Rooseboom, *Op reis. Foto's uit de collectie van Abraham Willet (1825-1888)*, Maandblad Amstelodamum, nr 88 (2001), in samenwerking met het Amsterdams Historisch Museum.

Evenementen zie pagina 37

WONEN AAN DE GRACHT

Eveneens in samenwerking met het Genootschap Amstelodamum is het jubileumboek *Museumstukken. 75 jaar - Amsterdams Historisch Museum* uitgegeven. Daarin is een bijdrage gewijd aan Museum Willet-Holthuysen door Gusta Reichwein en Hubert Vreeken, 'Wonen aan de gracht. Honderd jaar Museum Willet-Holthuysen'. Het artikel gaat in op de museale functies van het gebouw en de keuzes die in verschillende periodes zijn gemaakt om de museumfunctie, qua exterieur, interieur en inrichting zo goed mogelijk tot zijn recht te laten komen. Het aspect van het wonen in een grachtenpand stond altijd centraal. De recentste renovatie is in de vroege jaren '90 uitgevoerd en gaf de unieke gelegenheid om onderzoek te verrichten naar de vroegere bewoning door het echtpaar Willet, waarbij interessante resultaten zijn geboekt.

MUSEUMN8 IN WILLET

In Museum Willet-Holthuysen was een gevarieerd doorlopend programma, waarbij de bezoekers in deze Museumn8 gasten in het deftige huis waren. Zij werden door de acteurs Ton en Odette, in hun rol van echte Amsterdamse butler en dienstmeid van de heer en mevrouw Willet, ontvangen en ingelicht over de gang van zaken in het pand, terwijl het huishouden zogenaamd gewoon doordraaide. De butler had het vooral op de mooie deernen gemunt: *Oh, daar heb je haar van de overkant, meid, kom binnen...* De dienstmeid roddelde er lustig op los, vooral over het voorkomen van mevrouw Willet, die behept was met een duidelijke snor. Bovendien kon ze haar mond niet houden over mijnheer Willet, die 'bij gebrek aan mevrouw Willet' het met het personeel hield. De gasten kregen een echt 'upstairs-downstairs' gevoel, dat werd versterkt door het Bondkwartet (Peter Grond en Ewout Mahler: viool, Tjitske Wijzenbeek: altviool en Janneke van Vliet: cello). Zij speelden in de statige hal op de bel-etage. 'Boven en beneden' mengden prima, vooral toen de butler met het strikje *Aan de Amsterdamse grachten* inzette, luid meegezongen door de gasten.

Museum Willet-Holthuysen ontving die nacht in het totaal 2.850 bezoekers. Het huis kraakte in al zijn voegen, zoals tijdens de grote bals en soirees die door het echtpaar Willet in de 19de eeuw werden gehouden.

Internationale contacten

ALBERT SEBA EN RUSLAND

In 1991 ging een aantal medewerkers van het Amsterdams Historisch Museum naar het Russische Sint-Petersburg om daar onderzoek te doen voor de in 1992 geplande tentoonstelling *De wereld binnen handbereik. Nederlandse kunst- en rariteitenverzamelingen, 1585-1735*. In het archief van de Academie van Wetenschappen stuitte zij op tot dan toe onbekende correspondentie van de Amsterdamse apotheker en verzamelaar Albert Seba (1665-1736) met de hofarts van tsaar Peter de Grote. De naar West-Europese wetenschap hunkerende tsaar kocht in 1716 de gehele verzameling naturalia van Albert Seba.

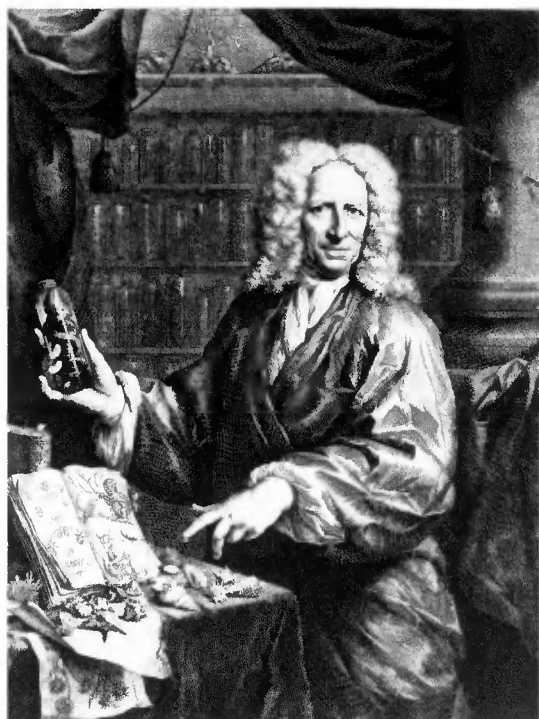
Dat uitgebreide bestudering van deze correspondentie veel nieuwe informatie zou verschaffen over de culturele en wetenschappelijke betrekkingen tussen Rusland en Nederland, bleek al snel. Sindsdien is wetenschappelijk onderzoek verricht naar de correspondentie van Albert Seba in de Petersburgse Academie van Wetenschappen, wat mogelijk werd gemaakt door financiële steun van onder meer het Amsterdams Historisch Museum en de Nederlandse Organisatie voor Wetenschappelijk Onderzoek (NWO). Voor het eerst werd heel beknopt gepubliceerd over het nieuwe materiaal in de catalogus die verscheen bij de tentoonstelling *Peter de Grote en Holland*, in 1996-1997 gehouden in de Hermitage te Sint-Petersburg en in het Amsterdams Historisch Museum.

Uit de brieven bleek dat Albert Seba voor de Russen contacten legde met andere verzamelaars in Amsterdam, onder wie de beroemde arts Frederick Ruysch (1638-1731), die een collectie meest menselijke, maar ook dierlijke preparaten had. Ook diens verzameling werd door de tsaar aangekocht.

Het onderzoek leidde tot nieuwe inzichten hoe de collecties van de twee Amsterdamse verzamelaars, Seba en Ruysch, de basis vormden voor de wetenschapsbeoefening in Rusland. De conclusie is zonder meer, dat de Nederlandse invloed op de ontwikkeling van de Russische wetenschap veel groter is geweest dan tot dusver in vakkringen werd aangenomen.

Momenteel wordt de laatste hand gelegd aan een publicatie over de correspondentie van Albert Seba door onderzoekster Jozien J. Driessen. De publicatie heeft de voorlopige titel: *De rol van Albert Seba, apotheker te Amsterdam als leverancier van wetenschap en cultuur aan het Rusland van Peter de Grote, ontrafeld met behulp van zijn Petersburgse correspondentie*. Ongeveer 30 van Seba's brieven zullen er onverkort in worden opgenomen.

Het Amsterdams Historisch Museum verwierf als jubileumgeschenk een gegraveerde schelp uit de collectie van Albert Seba, zie het middenkatern.

In 1731 vervaardigde Jacob Houbraken een portret van Albertus Seba, naar een verloren gegaan schilderij door Jan Maurits Quinkhard. Op de prent staat de 66-jarige Seba bij een uitstalling van schelpen en tekeningen van planten, vlinders en dieren. Op de achtergrond bevindt zich een kabinet met 'natte' preparaten, waarvan de dek-

sels naar de gewoonte van die tijd versierd zijn met koraal, schelpen en gesteenten. In de hand houdt de apotheker een fles met een op sterk water gezette slang, een verwijzing naar het medische symbool van leven en dood.

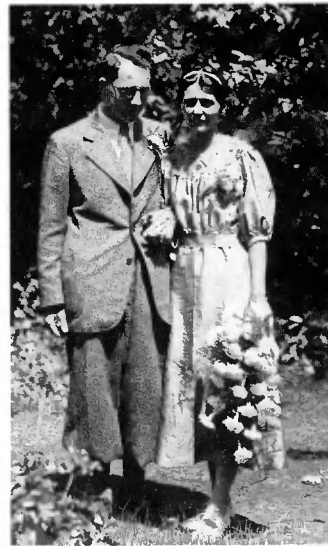
Foto Gemeentearchief Amsterdam

AANWINST/SCHENKING
Stoel van een
eetkamerameublement,
1936

Wim Engel (1911-1994)
Eikenhout, biezen
Inv.nr. KA 20627

1936 was het trouwjaar van Cor de Bos (1912-1993) en Jo Ebing (1907-1988). Hij was typograaf en zij werkte lange tijd als tandarts-assistente. Ze hadden elkaar leren kennen bij de Arbeiders Jeugd Centrale (AJC). Het jonge paar hield van de natuur, goede boeken en volksmuziek. Sigaretten en alcohol waren taboe. Cor en Jo betrokken een woning in de Jan van Galenstraat 291 driehoog, in het toen gloednieuwe Amsterdam-West. Ze richtten zich sober en eenvoudig in, overeenkomstig het socialistische woonideaal: eikenhouten recht-toe-recht-aan meubels, zonder tierelantijnen. De meubels werden besteld bij

Wim Engel, een goede vriend die zij kenden van de AJC. Engel werkte bij meubelmakerij Klok in de Laurierstraat en ook voor zichzelf. Hij gebruikte altijd blank eikenhout, soms afgewerkt met een randje of een greepje van coromandel. Biezen zittingen betrok hij van een blindeninstituut. Vrijwel de complete Engel-inrichting van het echtpaar De Bos is bewaard gebleven: de slaapkamermeubels, het eetkamerameublement en de bedbank, waarop in de Tweede Wereldoorlog talloze onderduikers hebben geslapen. Hesseline de Bos, de in 1940 geboren dochter van Cor en Jo, schonk de belangrijkste onderdelen van het interieur van haar ouders aan het museum. Bovendien hebben al deze gebruiksvoorwerpen door familiekiekjes en gesprekken met de schenker nu verhalen gekregen: die van de makers en de gebruikers.

Trouwfoto van Cornelis de Bos en Jo Ebing, 1936

Meubelmaker Wim Engel in manchester jasje, circa 1936

Samenwerking

VIRTUELE REIS

In samenwerking met de stichting Computers in het Amsterdamse Onderwijs (CIAO) werkt het Amsterdams Historisch Museum aan een interactief onderwijsprogramma met de Verenigde Oost-Indische Compagnie als uitgangspunt: Retour Azië. Het programma is bedoeld voor kinderen in groep 7 en 8 van het basisonderwijs. Vanuit een speciaal ontwikkelde website maken de kinderen een reis langs de VOC-route en werken ze zo aan kennis en vaardigheden in de vakken taal, rekenen, aardrijkskunde en geschiedenis. Via een eigen website kan de leerkracht de prestaties van de leerlingen bijhouden en informatie of commentaar geven. Daarmee is het een speels alternatief voor andere onderwijsvormen. In het voorjaar van het VOC-herdenkingsjaar 2002 wordt Retour Azië gelanceerd. Het project wordt financieel mogelijk gemaakt door ABN AMRO Bank N.V..

CULTUUREDUCATIE

Gestimuleerd en ondersteund door het ministerie van OC en W en de gemeente Amsterdam hebben het Rijksmuseum, het Van Goghmuseum, het Stedelijk Museum en het Amsterdams Historisch Museum in 2001 ideeën ontwikkeld over een educatief samenwerkingsproject voor het voortgezet onderwijs. Hoewel de deelnemende musea grote verschillen kennen wat betreft hun collecties en hun aanpak op educatief gebied, zijn de hoofden van de educatieve afdelingen erin geslaagd een opzet van een gezamenlijk project te presenteren voor het voorbereidend middelbaar beroepsonderwijs (VMBO). OC en W en de gemeente waren enthousiast over het plan, vooral over de keuze van de doelgroep. Zij schreven in hun reactie: Uw keuze om programma's te ontwikkelen voor het VMBO getuigt van uw inzet om voor onderwijs dat niet van oudsher gewend is om cultuur in het curriculum te betrekken, iets te betekenen. Juist de cultureel diverse samenstelling van de leerlingenpopulatie van het VMBO geeft allerlei interessante mogelijkheden om vanuit dat perspectief de collecties van de vier musea te interpreteren en in te zetten.

Het project zal in 2002 nader worden uitgewerkt, waarna een proefperiode kan worden gestart.

DE PARELS VAN AMSTERDAM

Vanuit de gemeente Amsterdam en de Amsterdam Tourist Board wordt gepleit voor een spreiding van het toerisme over de stad en over de stadsdelen. De culturele en recreatieve instellingen in Amsterdam zoeken naar wegen om hieraan vorm te geven. Een mogelijke vorm is het clusteren van activiteiten in bepaalde gebieden. Zo proberen het Rijksmuseum, het Van Goghmuseum en het Stedelijk Museum een gezamenlijk en herkenbaar image op te bouwen als de Museumplein Musea en presenteert een aantal instellingen in oostelijk Amsterdam zich gezamenlijk in het initiatief Plantage aan het Water. Ook de musea aan de grachten werken samen als de Grachtenhuis Musea.

AANWINST

Soepterrine met deksel,

circa 1800

Engeland, Wedgwood; in

Amsterdam beschilderd

door Johan Leonard

Grebner (data onbekend),

1804

Engels aardewerk,

'creamware', diam. 26,5

Inv.nr. KA 20595

De Engelse meester-pottenbakker Josiah Wedgwood (1730-1795) was een rasonderemer. Door de uitvinding van het 'creamware' of roomgoed, moderniseerde hij de Europese aardewerkindustrie ingrijpend. Het nieuwe product was sterker dan gewoon aardewerk en goedkoper dan porselein. Een doorzicht distributiesysteem met dealers, showrooms en verkoopcatalogi deed de rest. Wedgwoods agent in Amsterdam was Lambertus van Veldhuysen, die een winkel had op de hoek van de Kloveniersburgwal en het 's-Gravelandse Veer.

Regelmatig werden grote partijen ongedecoreerd goed naar Amsterdam verscheept, die vervolgens door - veelal anonieme - aardewerkschilders werden gedecoreerd. Mogelijk gebeurde dit naar aanwijzing van Van Veldhuysen of van de klant zelf. Al sinds het begin van de 18de eeuw moeten in de stad verschillende aardewerkschilders werkzaam zijn geweest, maar er is weinig over hen bekend. Een uitzondering is Johan Leonard ('Joes') Grebner, telg uit een geslacht van porseleinschilders, die al eerder de producten uit de Loosdrecht- en Amstelmanufacturen van geschilderde decoraties voorzag. Omstreeks 1800 bezat Grebner een werkplaats aan de Prinsengracht, tegenover het Molenpad.

Deze soepterrine is door Grebner voorzien van fijn-geschilderde bloemen-decors, twee signaturen en het jaartal 1804.

Een dergelijk samenwerking werd eveneens beoogd door het Koninklijk Paleis op de Dam, de Nieuwe Kerk, de Oude Kerk, de Beurs van Berlage, Museum Amstelkring: Ons' Lieve Heer op Solder en het Amsterdams Historisch Museum. Zij hebben in 2001 het initiatief daartoe genomen en zullen als Damkwartier Musea hun plannen verder uitwerken. De verbindende factor is, dat deze instellingen alle in de oude binnenstad in historische gebouwen zijn gevestigd. Samen representeren zij heel wat rijke Amsterdamse geschiedenis. En dat moet duidelijk kenbaar worden gemaakt aan de toerist.

Er zal een folder komen, er wordt samenwerking gezocht met een aantal hotels in de binnenstad en er wordt gedacht over gezamenlijke activiteiten. De directeur Concerncommunicatie van de gemeente Amsterdam verwoordde, dat de culturele en toeristische 'parels' van Amsterdam er alles aan zullen doen om zo goed en duidelijk mogelijk aan de binnen- en buitenlandse toerist over hun bestaan, hun uniciteit en bijzonderheid melding te maken en de toerist een kwalitatief hoogwaardig cultureel en toeristisch aanbod te blijven bieden.

AANWINST/LEGAAT

De apothekerswinkel,

circa 1900-1906

Lizzy Ansingh (1875-1959)

Olieverf op doek,

72 x 92 cm

Inv.nr. SA 41426

Lizzy Ansingh is bekend geworden als een van de 'Amsterdamse Joffers'. Zij leerde het schildersvak bij haar tante Thérèse Schwartze en aan de Rijks-academie voor Beeldende Kunsten in Amsterdam. Naast portretten schilderde zij vooral verhalende voorstellingen met poppen in de hoofdrol. Dit jeugdwerk

van Lizzy Ansingh werd aan het museum gelegateerd door H.M. Ansingh-Maillette de Buy Wenniger, een nichtje van de kunstnares. Zij vertelde, dat het schilderij een impressie is van de apothekerswinkel Ansingh, die tussen 1855 en 1906 was gevestigd aan de Utrechtsestraat 119, hoek Prinsengracht. De man achter de toonbank is Lizzy's grootvader, E.W. Ansingh; de assistent links werd 'ome Ko' genoemd. Het kleine meisje verwijst misschien naar Lizzy Ansingh zelf.

Bijlagen

OVERZICHT VAN EVENEMENTEN

Bij de tentoonstelling Een draak ontwaakt

24 maart

Na een rondleiding over de tentoonstelling door de fotografe zelf, Venus Veldhoen, vertrok het gezelschap naar de He-Hwa tempel om dit gebedshuis met eigen ogen te aanschouwen. Een Chinese lunch was een welkome afsluiting van het evenement.

Bij de tentoonstelling De hand van de meester

4 april

Workshop tekeningen en technieken met onder meer een dia-lezing door kunsthistoricus Jeroen Jurjens.

Bij de tentoonstelling Stadsgezichten

24 juni + 21 juli

Eerst gaf museumdocent Marco van Baalen een korte rondleiding in de tentoonstelling. Daarna volgde een stadswandeling langs een aantal van de plaatsen die de deelnemers op doek hadden kunnen bewonderen. Onder meer werd het Prinseneiland aangedaan.

17 augustus

Workshop stadsgezicht schilderen voor kinderen van 6-12 jaar o.l.v. Marlies v.d. Borne.

AANWINST/SCHENKING

Middagjapon, circa 1930

Taftzijde

Inv.nr. KA 20613

Deze japon is gedragen door Betsy Osieck (1880-1968), één van de 'Amsterdamse Joffers'.

De benaming Amsterdamse Joffers wordt gebruikt voor een groep van acht bevriende kunstenaressen. Betsy was de meest mondaine Joffer: ze hield van uitgaan, bals en reizen. Samen met haar man mr. H.K. Westendorp (bankdirecteur en stichter van het Aziatisch Museum) organiseerde zij

geregeld ontvangsten in hun huis, waar gediscussieerd werd over kunst.

Betsy Osieck hield ervan verzorgd en goed gekleed te zijn en liet in Brussel haar japonnen maken.

Een aantal japonnen is na haar overlijden bij een neef en diens vrouw terechtgekomen. Twee van haar japonnen zijn geschonken aan het Amsterdams Historisch Museum.

Het Amsterdams Historisch Museum bezit van de hand van Betsy Osieck een portret en een portefeuille met tekeningen van Amsterdamse tuinhuisen.

AANWINST

Vanaf Ruigoord oostwaarts, 1999

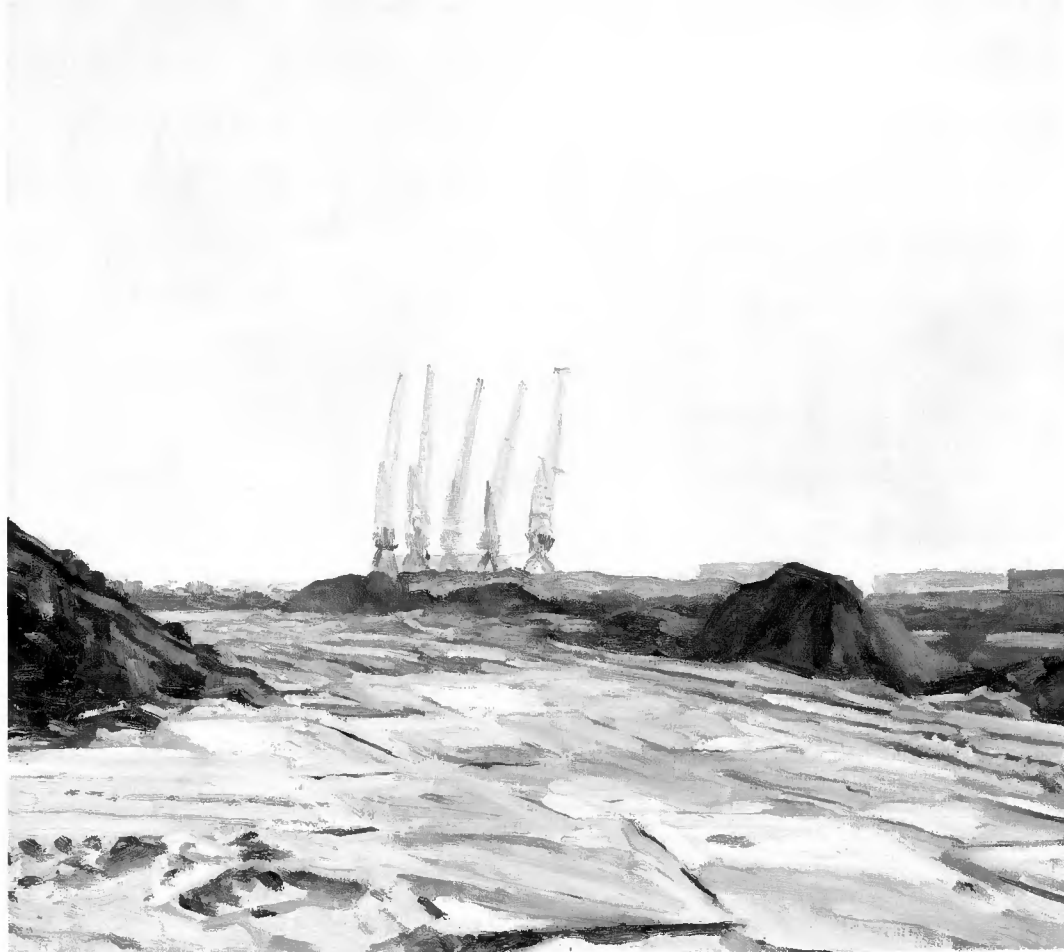
Arie Schippers (geb. 1952)

Olievert op doek,

55 x 60 cm

Inv.nr. SA 41419

Het schilderij is gemaakt in maart 1999, vlak voordat het gebied rondom Ruigoord helemaal omgeploegd werd. Arie Schippers is een hedendaagse schilder van de stad, vanuit zijn busje schildert hij zijn stadsgezichten. Vaak bevinden deze zich aan de rand van de bebouwde kom, in nieuwbouw- of industriële gebieden, of zoals hier, op de zandvlakte waar de bewoners van Ruigoord plaats hebben moeten maken voor het nieuwe havengebied.

Bij de tentoonstelling *Dansen, dansen, dansen*

24 + 28 oktober + 9 december

It's showtime: vier dansers demonstreerden een collage van 100 jaar dans, waarna dansgrage bezoekers de Museumswing werd geleerd.

25 november

De dansscholen stonden centraal. Barbara van Gelder interviewde enkele dansdocenten en natuurlijk werd er een demonstratie gegeven.

14 december

Als voorbereiding op een bezoek aan de tentoonstelling hield museumdocente Céline van Dulken een inleiding met dia's en filmfragmenten.

DIVERSE EVENEMENTEN

10 januari

Bezoek aan hoedenatelier Hoofdzaak Hoeden van Marga van der Bos.

Zij is hoedenontwerpster en een van de deelnemers aan de tentoonstelling *Couture Locale* die tot en met 14 januari 2001 in het museum was te zien.

18 januari

Dia-lezing over bodemvondsten door stadsarcheoloog Jørgen Veerkamp.

Onder leiding van Veerkamp zijn opgravingen verricht aan de noordzijde van het Haarlemmerplein. Hij vertelde in de lezing over de (unieke) vondsten en de informatie die zij hebben verschaft over de geschiedenis van de stad.

14 februari + 11 juli

Over mullen, mantels en molensteenkragen ging een speciale rondleiding door museumdocente Willemien Beukenhorst, waarbij het veranderend modebeeld door de eeuwen heen centraal stond.

17 maart

In 1345 gebeurde in Amsterdam een sacramentswonder, waarna de stad een pelgrimsoord werd. Over dit Mirakel van Amsterdam vertelde museumdocent Peter Wagemakers, daarna wandelde de groep langs katholieke schuilkerken en natuurlijk naar de plek waar het Mirakel plaatsvond in de Wijde Kapelsteeg.

AANWINST

Portret van Jan Commelin,

circa 1686-1690
Gerard Hoet (1648-1733)
Olieverf op doek,
51,7 x 44,6 cm
Inv.nr. SA 41466

Jan Commelin (1629-1692) was een bekend botanicus. Hij vergaarde zijn fortuin als koopman in kruiden en drogerijen, die hij verkocht aan apotheken en ziekenhuizen in Amsterdam en andere Hollandse steden. In 1666 werd hij regent van het Spinhuis, het tuchthuis voor vrouwen. Zoals de meeste mannelijke burgers van de stad diende Commelin bij de schutterij, waar hij in drie jaar tijd opklom tot de rang van luitenant-kolonel. In 1672 benoemde stadhouder Willem III hem tot raad in de Vroedschap, het hoogste adviesorgaan van de stad.

Na de dood van zijn eerste vrouw hertrouwde Commelin met de rijke weduwe Bèlia Ruychaver. Met haar geld kocht het paar in 1676 de buitenplaats Zuyderhout te Haarlem, waar hij uitheemse gewassen kweekte. Commelin verzorgde verschillende botanische uitgaven, waaronder de eerste Nederlandse Flora, gepubliceerd in 1683. In dat jaar werd Commelin commissaris van de nieuwe Hortus Medicus in de Plantage, waar hij als raad in de Vroedschap mede-oprichter van was. Op het schilderij is de Amsterdamse botanicus afgebeeld temidden van enkele door hemzelf geschreven boeken terwijl hij een bloeiende plant toont. De doorkijk naar een buitenplaats verwijst naar het ideaal van iedere geslaagde Amsterdammer.

1 april

Op het Marie Heinekenplein startte de rondwandeling door het stadsdeel de Pijp waar Amsterdammers uit vele verschillende culturen wonen. Een kennismaking met hun evenzovele religies en gebedshuizen was doel van de tocht.

21 + 22 april

Museumweekend. Tijdens de twee dagen waren evenementen georganiseerd voor volwassenen en kinderen rond enige kledingstukken uit de collectie van het museum, onder het motto *Kleding: even te zien*.

13 + 16 mei

'De man achter de poppenkast' Wim Kerkhove gaf een kijkje achter de schermen van het poppenspelersbestaan.

27 oktober

De Nederlandse Tinvereniging hield haar najaarsbijeenkomst in het museum.

18 september

Verhaal op zaal. Conservator Norbert Middelkoop leidde rond langs de schilderijen en en het glas en zilver in zaal 11 'Kunst van de Gouden Eeuw'.

10 oktober

In het kader van de Wetenschapsweek vertelde stadsarcheoloog Jørgen Veerkamp aan kinderen van 8-12 jaar hoe je in de bodem de geschiedenis van een stad terug kunt vinden. Zie ook pagina 18.

1 + 8 + 15 + 22 + 29 november

Lunchlezingen van het Genootschap Amstelodamum. Dit jaar in het kader van Manifestatie Historische Interieurs 2001. Zie ook pagina 18.

10 november

Museumn8. Zie het Middenkatern

11 november

Open dag ter gelegenheid van het 75-jarig jubileum van het museum. Zie het Middenkatern.

9 december

Medewerkers van Holland Casino leerden het publiek de beginselen van het kaartspel Black Jack.

IN MUSEUM WILLET-HOLTHUYSEN

5 januari

Abraham de Boekenwurm: een doe-rondleiding voor kinderen van 4 tot en met 6 jaar.

24 januari

Workshop over 19de-eeuwse sieraden naar aanleiding van de tentoonstelling *Een gouden greep* die tot en met 28 januari 2001 was te bezichtigen.

Samenstelster Hester Wandel hield een inleiding en juwelenexpert Daniël Girod vertelde over stijlen en technieken.

21 + 22 april

Museumweekend. Foto's: *even te zien* in Willet was het evenement tijdens het museumweekend. Het was een voorproefje op de tentoonstelling *Op reis. Foto's uit de collectie van Abraham Willet (1825-1888)*, die voor het najaar op het programma stond.

11 + 12 + 13 mei

De grachtentuin in bloei.

15 + 16 + 17 juni

Het ornament in de tuin.

8 + 9 september

Open monumentendag 'huis en haard'. Tweemaal per dag werd er een korte toelichting gegeven op het huis en de 18de- en 19de-eeuwse stijlkamers in het museum.

24 oktober

Foto's van vroeger. Workshop voor kinderen van 7-12 jaar over fotografie aan de hand van de fotoverzameling van Abraham Willet.

31 oktober

Gastconservator Hans Rooseboom hield een inleiding over de bijzondere collectie foto's die Abraham Willet heeft verzameld.

10 november

Museumn8. Zie pagina 29.

AANWINST/SCHENKING

De Faam, circa 1864
Ontworpen door Jean-Joseph Jaquet (1822-1898), Brussel en vermoedelijk uitgevoerd door de firma L.W. Schütz, Zeist
Zink, bronskleurig gepatineerd,
87,2 x 34 x 36 cm
Inv.nr. BA 4163

Omstreeks 1860 onderging de oude stad aan de zuidkant een ware metamorfose. Op de plaats waar voorheen de zware bakstenen Utrechtse poort stond, verrees tussen 1858 en 1864 een gewaagde ijzer- en glasconstructie: het Paleis voor Volksvlucht. Op 3 september 1863 werd het bekronende beeld, een personificatie van de Faam voorstellend, naar haar definitieve plaats op de koepel gehesen. Onder leiding van een opzichter was de klus met een handvol gewone werklieden in slechts een dagdeel geklaard. De kolossale gevleugelde vrouwenfiguur

moet een indrukwekkende verschijning zijn geweest. De toorts die zij in haar hand hield, was 's nachts zelfs verlicht! De Faam was een ontwerp van de Belgische beeldhouwer Jean-Joseph Jaquet en werd in zink gegoten door de firma L.W. Schütz te Zeist. Deze verkleinde kopie van het originele beeld, is volgens overlevering geschonken aan een der firmanten van de ijzerfabriek van Dudok van Heel en Paul van Vlissingen in Amsterdam, de latere machinefabriek Werkspoor op Oostenburg. Deze firma speelde een belangrijke rol bij de leveranties van ijzeren constructieonderdelen voor het industriepaleis, waarvoor tal van Nederlandse bedrijven een bijdrage leverden. In 1929 viel het gebouw, inmiddels een geliefde uitgaansgelegenheid, ten prooi aan een spectaculaire brand. Ook de Faam ging met donderend geraas in de vlammenzee ten onder.

Amsterdam - Azië - Amsterdam
De stad en de VOC

Een museumroute door de zalen over de 17de en de 18de eeuw met vele gevarieerde voorwerpen rondom het thema VOC
22 januari tot en met 29 september 2002

In 2002 is het 400 jaar geleden dat de Verenigde Oost-Indische Compagnie werd opgericht en dat wordt in Nederland groots gevierd. Ook ons museum besteed aandacht aan de VOC, want stad en Compagnie zijn onlosmakelijk met elkaar verbonden. Hier was het hoofdkantoor gevestigd en vonden velen werk op de werven van de VOC. Zeker de helft van de mannen die zich melden voor een reis naar de Oost, kwam uit Amsterdam. Onder hen waren veel burgerweesjongens, die de veiligheid van het Burgerweeshuis - waar het museum nu is gevestigd - verlieten en een gevaarlijke reis tegemoet gingen.

Trouwjurken in het Amsterdams Historisch Museum

25 januari tot en met 31 maart 2002

Op een vijftal plaatsen in het museum zullen trouwjaponnen uit eigen collectie worden getoond. Natuurlijk is deze presentatie ingegeven door Het Huwelijk, maar het is een mooie gelegenheid om de topstukken uit de kast te halen. Er zijn creaties bij van Edgar Vos, van Puck & Hans en van Mart Visser. In de 'wezenkastjes' op de jongensbinnenplaats zijn wel hele bijzondere ontwerpen te bewonderen. Hier komt het werk van Silver Scissors, een meiden-centrum in Amsterdam-Oost. De meiden hebben voor ons museum allemaal een droomjurk voor Máxima ontworpen, maar dan wel op Barbiepop-formaat!

AANWINST

Harmonica tas, 1993
Hester van Eeghen
(geb. 1958)
Kalfsleer, zijde,
34,1 x 28 x 7 cm
Inv.nr. KA 20652

Hester van Eeghen ontwerpt leren werk-en handtassen, portemonnees en accessoires als handschoenen en riemen. Wat begon als een hobby werd haar vak. Vanaf 1998 heeft Hester van Eeghen een eigen zaak in de Amsterdamse Hartenstraat. Kenmerkend voor haar ontwerpen zijn de geometri-

sche vormen en de contrasterende kleuren. Haar tassen zijn praktisch en eenvoudig, maar verbergen kleine grapjes. Deze tas heeft Hester van Eeghen bedoeld als tas voor dubbele persoonlijkheden, die - zoals ze zelf zegt - het bijhouden van hun schoonheid even belangrijk vinden als het meedragen van de basis. De gekleurde zijde van de tas kan 90 graden worden geopend. Hierdoor ontstaat een klein toilettafeltje met spiegel, die kan worden neergezet om rustig de make-up bij te werken.

AANWINST

Schoudertas Rosette,

2000

Georgette Koning

(geb. 1962)

Spinakernylon,

25 x 36 x 5 cm

Inv.nr. KA 20651

Deze en andere tassen van ontwerpster Georgette Koning worden gekenmerkt door ultramodern materiaalgebruik. De vormen laten zich daarentegen omschrijven als eenvoudig en bijna klassiek. Georgette Koning heeft zich verdiept in de productie van experimentele tassen. Sinds 1998 werkt zij in Amsterdam onder haar eigen label Georgette Koning Bags. Momenteel gebruikt zij veelal lichtgewicht materialen als nylon en geperforeerd pvc.

Liefde te koop

Vier eeuwen prostitutie in Amsterdam

9 maart tot en met 1 september 2002

Prostitutie: kijken en bekeken worden, verleiding en afkeer, gedogen en verbieden. Dit zijn de terugkerende thema's in deze tentoonstelling. Schilderijen, tekeningen, foto's en films zullen getuigen van de fascinatie van kunstenaars met prostitutie, De reputatie van Amsterdam waar prostitutie welig tiert, dateert uit de 17de eeuw. Hoewel toen verboden door kerk en overheid, kneep het stadsbestuur vaak een oogje dicht. Maar soms werd er hard opgetreden. De houding van de overheid komt in de tentoonstelling aan bod. Er is echter ook aandacht voor de dagelijkse praktijk van prostituee, pooier en klant.

Kopstukken

Amsterdammers geportretteerd 1600-1800

10 oktober 2002 tot en met 26 januari 2003

De vele portretten van Amsterdammers uit de 17de en 18de eeuw staan voor even zo vele verhalen over de mensen die hebben bijgedragen aan de Amsterdamse geschiedenis of, zo men wil, aan de success story van de Gouden Eeuw. Uitgangspunt bij de tentoonstelling vormt de eigen rijke collectie van het Amsterdams Historisch Museum, aangevuld met bruiklenen uit onder meer het Rijksmuseum en enkele internationaal vermaarde musea. De belangrijkste portretschilders die in Amsterdam hebben gewerkt, zijn vertegenwoordigd, onder wie Rembrandt, Frans Hals, Govert Flinck en Ferdinand Bol.

BEZOEKERSAANTALLEN

AMSTERDAMS HISTORISCH MUSEUM

	1992	1993	1994	1995	1996
Betalend	60.485	61.732	69.044	67.233	50.479
MJK	34.548	45.413	29.072	37.468	43.019
Korting	56.281	57.561	35.785	37.674	64.340
School	14.425	15.436	10.587	14.464	9.883
Binnenplaats				73.404*	
Totaal	165.739	180.142	144.488	230.243	167.721
	1997	1998	1999	2000	2001
Betalend	54.430	59.351	37.301	47.038	42.448
MJK	78.322	81.211	39.039	47.150	16.780
Korting	82.818	59.191	36.300	58.115	72.006
School	11.449	10.979	5.210	9.368	7.82
Binnenplaats				42.645***	
Totaal	227.019	210.732	117.850**	204.316	139.054****

MUSEUM WILLET-HOLTHUYSEN

	1992	1993	1994	1995	1996
Betalend	20.137	16.119	18.179	16.363	3.390
MJK	3.056	3.603	3.638	3.156	3.301
Korting	3.593	2.428	1.776	2.808	2.739
School	852	614	654	338	42
Totaal	27.638	22.764	24.247	22.665	9.472*****
	1997	1998	1999	2000	2001
Betalend	20.630	22.400	23.513	21.198	22.196
MJK	10.955	10.602	11.255	8.355	3.978
Korting	10.580	13.007	16.598	16.304	23.957
School	486	914	1.173	1.427	1.738
Totaal	42.651	46.923	52.539	47.284	51.869

SCHUTTERS GALERIJ

	1992	1993	1994	1995	1996
Totaal	541.920	508.037	494.995	79.580*****	380.844
	1997	1998	1999	2000	2001
Totaal	378.455	352.069	265.065	280.172	300.217

- * De tentoonstelling *Toen hier .... hongerwinter en bevrijding in Amsterdam* op de binnenplaats van het museum trok 73.404 bezoekers
- ** Van 1 januari tot 10 december 1999 was tweederde gedeelte van de vaste opstelling over de vroegste geschiedenis en de 19de en 20ste eeuw van het museum i.v.m. de verbouwing en herinrichting gesloten.
- *** De tentoonstellingen *Stadsfietsen, een ontmoeting tussen Amsterdam en Beijing* op de binnenplaats en *Constance Wibaut, beeldhouwde portretten* in de Schuttersgalerij trokken tezamen 42.645 bezoekers.
- **** Van 1 augustus tot 24 december was eenderde gedeelte van de vaste opstelling (de 17de en 18de eeuw) van het museum i.v.m. de verbouwing en herinrichting gesloten.
- ***** Van 1 januari tot en met 10 november 1996 was Museum Willet-Holthuysen wegens renovatie gesloten.
- ***** Van 15 maart 1995 tot en met maart 1996 was de Schuttersgalerij wegens renovatie gesloten.

AANWINST

Taxipaal, 2de helft 20ste eeuw

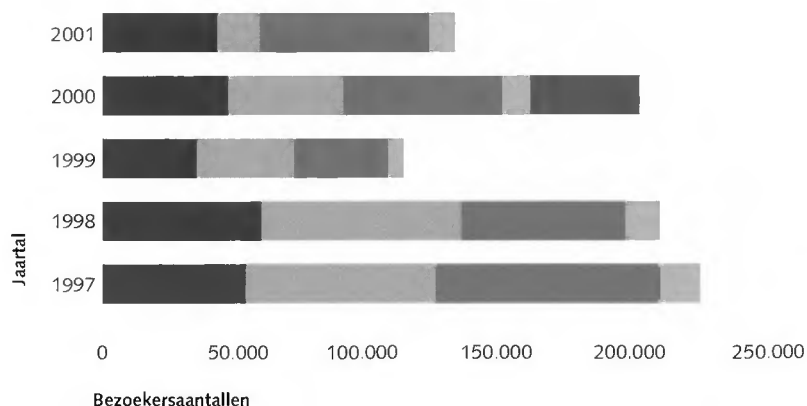
Diverse materialen

Inv.nr.KA 20622

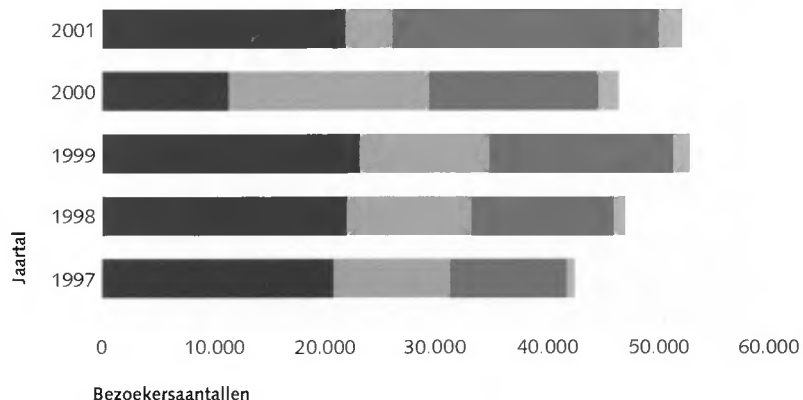
AMSTERDAMS HISTORISCH MUSEUM

- *Betalend*
- *Museum Jaarkaart*
- *Korting*
- *School*
- *Binnenplaats*

MUSEUM WILLET-HOLTHUYSEN

- *Betalend*
- *Museum Jaarkaart*
- *Korting*
- *School*

AANWINST/SCHENKING
Poppenkast Pantijn,
2de helft 20ste eeuw
Verskillende materialen en afmetingen
Inv.nrs. KA 20653.1/127
Schenking van Wim Kerkhove

Wim Kerkhove stond van 1981 tot 2000 met de poppenkast van Pantijn Poppentheater op de Dam. Jan Klaassen en Katrijn spelen de hoofdrol in de Amsterdamse poppenkast. Van oorsprong was de poppenkast een volksvermaak, waarin rake klappen vielen en het gezag in de gedaanten van huisbaas, generaal of beul, ervan langs kreeg.

In de 20 jaar dat Wim Kerkhove met Pantijn op de Dam speelde, heeft hij het opstandige karakter van het poppenspel aangepast aan de tijd. Jan Klaassen en Katrijn hadden nog altijd veel echtelijke ruzies, maar zij streden tevens tegen de neutronenbom en de speculatie op de huizenmarkt. En uit Istanboel kwam neef Karagöz (zwartoog). Bekende figuren als de Dood van Pierlaia, Buurman Boef, de Beul van Haarlem en de Generaal bleven van de partij. Pantijn werd opgevoigd door Misha Klufft.

GROEPSGEGEVENS

AMSTERDAMS HISTORISCH MUSEUM EN MUSEUM WILLET-HOLTHUYSEN

	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001
Basis-/Speciaal onderwijs	54	81	91	94	186	80	169	124	72	100	150
Voortgezet onderwijs	272	278	234	251	344	207	228	190	100	201	255
MBO	16	70	117	8	16	17	8	29	6	43	2
HBO	42	53	7	24	18	26	42	21	15	20	9
Universiteit	46	42	31	26	30	19	28	22	25	45	41
Onderwijs voor volwassenen	65	63	158	103	86	57	54	57	35	42	37
Diversen	242	265	375	292	191	185	486	298	95	330	260
Totaal	737	852	1077	798	871	591*	1.015	741	348**	781	767***

* In 1996 is Museum Willet-Holthuysen i.v.m. renovatie en herinrichting gesloten geweest.

** In 1999 is het Amsterdams Historisch Museum van 1 januari tot 10 december i.v.m. renovatie en herinrichting voor een groot deel gesloten geweest.

*** In 2001 zijn de zalen 4 t/m 10 in het Amsterdams Historisch Museum i.v.m. renovatie van juli t/m december gesloten geweest.

AANWINST

Parkeergarage

Gerenstein, 1995

Harold Schouten

(geb. 1961)

Olieverf op doek,

40,5 x 100 cm

Inv.nr. SA 41461

Regelmatig schildert Harold Schouten buiten. Voor een project van Artoteek Zuidoost werd de parkeergarage

van de inmiddels afgebroken flat Gerenstein het thema van zijn stedelijk landschap. De grote tegenstelling tussen fotografie en schilderkunst is de voortdurende verandering en beweging van het onderwerp tijdens het schilderen.

Volgens Schouten zijn de waarnemingen van de schilder af te lezen aan de sporen van de verf.

GROEPSBEZOEK

AMSTERDAMS HISTORISCH MUSEUM	2000	2001
Basis-/Speciaal onderwijs	84	91
Voortgezet onderwijs	179	225
MBO	43	2
HBO	19	9
Universiteit	37	38
Onderwijs voor volwassenen	40	36
Diversen	236	177
<i>Totaal aantal educatieve groepen</i>	638	578

MUSEUM WILLET-HOLTHUYSEN	2000	2001
Basis-/Speciaal onderwijs	31	59
Voortgezet onderwijs	22	30
MBO	0	0
HBO	1	0
Universiteit	8	3
Onderwijs voor volwassenen	2	1
Diversen	94	105
<i>Totaal aantal educatieve groepen</i>	158	198

Basisonderwijs

- Van de 150 groepen kozen er 9 voor een eigen vorm van begeleiding; 94% maakte gebruik van een kijktocht, museumles of rondleiding van het Amsterdams Historisch Museum.
- 49 groepen uit het Amsterdams basisonderwijs maakten gebruik van de mogelijkheid een gratis museumles te volgen in het Amsterdams Historisch Museum en in Museum Willet-Holthuysen.

Voortgezet onderwijs

- In 2001 bezochten 47 buitenlandse schoolgroepen het Amsterdams Historisch Museum.
- Van de HAVO/VWO groepen kwam 94% in het kader van CKV.

Volwassenen onderwijs

- Dit bestaat voor 96% uit NT2 klassen van uiteenlopend niveau.

Onder begeleiding van een museumdocent

- Van het totaal aantal aangemelde groepen (776) die het Amsterdams Historisch Museum en Museum Willet-Holthuysen bezochten, werden 422 groepen door een museumdocent begeleid.

HERKOMST GROEPEN BASISONDERWIJS VERDEELD OVER DE STADSDELEN

Binnenstad	21
Oud-Zuid	22
Slotervaart/Overtoomse veld	9
Zuideramstel	13
Geuzenveld/Slotermeer	18
Oost/Watergraafsmeer	8
Oud-West	1
Westerpark	2
Baarsjes	21
Noord	3
Zuidoost	13
Zeeburg	3
Regio	17

AANWINST/BRUIKLEEN

Het Paalhuis, circa 1660
Jan Beerstraten (1622-1666)
Olieverf op doek,
83,5 x 100 cm
Bruikleen Rijksmuseum
Amsterdam, inv.nr. SB 6393

Op de Nieuwe Brug over het Damrak, waar de Amstel in het IJ uitmondde, bevond zich sinds 1560 het Paalhuis. In dit gebouwtje betaalden schippers paal- of havengeld. Aan de gevel was de dienstregeling aangeplakt van de trekschuiten, die in de buurt hun steigers hadden. Het Paalhuis fungeerde vanwege de strategische

ligging ook als postkantoor. De over het water binnengekomen post werd door de paalknecht bijgehouden op lijsten aan de gevel. Uitgaande post kon hier worden ingeleverd. Voor bepaalde bestemmingen waren er aparte brievenbussen. Jan Beerstraten stamde uit een Amsterdamse familie van topografieschilders. Zijn winterse stadsgezichten vormen veelal aantrekkelijke combinaties van herkenbare locaties en menselijke activiteiten.

Foto Rijksmuseum

BESTUUR VAN DE STICHTING
AMSTERDAMS HISTORISCH MUSEUM

De Stichting Amsterdams Historisch Museum heeft ten doel de belangen van het Amsterdams Historisch Museum te bevorderen in de meest uitgebreide zin van het woord. De Stichting voert het beheer over Het Genootschap Amsterdams Historisch Museum.

Mr. W.F.C. Stevens, voorzitter
Mr. G.W. baron van der Feltz, penningmeester
Prof.dr. M.C. Brands
Ir. C. den Hartog
G.J.A. van der Lugt
Prof.drs. Ed. van Thijn

LEDEN VAN HET GENOOTSCHAP
AMSTERDAMS HISTORISCH MUSEUM

per 31 december 2001

Het museum beoogt met Het Genootschap het Amsterdamse bedrijfsleven te betrekken bij het vergroten van het maatschappelijk draagvlak van het museum en tevens extra inkomsten te verwerven teneinde de museale activiteiten van het museum uit te kunnen breiden.

ABN AMRO Bank N.V.	Koninklijke Luchtvaart Maatschappij nv
Accountancy & Consultancy Amsterdam	Koninklijke Fabrieken Posthumus BV
Amsterdam Airport Schiphol	Koninklijke Vendex KBB N.V.
Amsterdam Exchanges NV	Koninklijke Wessanen N.V.
Baker & McKenzie	Koopmans' drukkerij bv
Ballast Nedam NV	KPMG
Barbizon Palace Hotel	Kroonenberg Groep
Bos Management	Locomotive Design & Advertising
Bouw en Aanneming-mij. Derksen & Singerling b.v.	MAB Groep B.V.
Breedveld en Schröder BV	Motivaction
Cargill B.V.	NCR Nederland N.V.
Citibank N.A.	NPM Capital N.V.
Deloitte Consulting	De Nederlandsche Bank N.V.
Delta Lloyd Nuts Ohra	Oranje-Nassau Groep BV
Dexia Bank Nederland	Poelwijck Sweers Makelaardij
Dorned B.V.	o.g./Vastgoedmanagement
Ernst & Young	Rembrandt Glas bv sinds 1948
Fortis Bank Nederland N.V.	Rijnja Repro BV
Galjema B.V. Technisch Adviesbureau	Sargentini B.V.
Gemeentelijk Havenbedrijf	Scheers Schilders van 1894 bv
Heineken Nederland B.V.	Stibbe Simont Monahan Duhot
Hillen & Roosen B.V.	Stichting Drs. C. van Zadelhoff Fonds
IBM Nederland N.V.	Stichting Het Woningbedrijf Amsterdam
ING Bank	Theodoor Gilissen Bankiers N.V.
Ispa Plastics	VABE Beheer B.V.
Kamer van Koophandel en Fabrieken voor Amsterdam	Van der Hoop Effektenbank N.V.
Kas Bank	
Koninklijke KPN	Per 1 januari 2002: IB/W Installatietechnieken Amsterdam

Annual Report Summary

The year 2001 was the 75th anniversary of the Amsterdam Historical Museum and naturally this called for appropriate festivities.

First came the jubilee exhibition *Dancing, dancing, dancing. Amsterdam 1900-2000*. Using paintings, photographs, posters and film clips, the story of a century's dancing in Amsterdam was vividly presented. The exhibition covered all the dance rages, from the tango to house. Local Amsterdam folk recalled their dancing passions and had their stories filmed on video. Two Amsterdam teenagers invited viewers to share their world of dance. Visitors were also invited to join in - dance workshops were held in the museum where people could try out well-known and less-known dance sequences. And there was a special choreography written for the occasion - the Museumwing, a compilation of 100 years of popular dance lasting one and a half minutes.

To mark the museum's 75th anniversary the City Council of Amsterdam made the generous present of 75,000 guilders. Partly from this sum and partly from a financial gift kindly donated by the Rembrandt Society the museum was able to purchase a present for itself - a remarkable shell, incised and engraved by no one less than Cornelis Bellekin, the Rembrandt of mother-of-pearl engravers. The carved shell has a fascinating history - it was once part of a collection belonging to the Amsterdam apothecary Albert Seba (1665-1736). Seba's first collection came into the possession of tsar Peter the Great, and migrated to Russia where it adorned his cabinet of curiosities in St Petersburg. It is very pleasing that one of the far-scattered art objects from this Amsterdam collection has now returned to its native haunts and fittingly lodges in the city's museum. (For an illustration of this remarkable shell, see p. 3 and the 'Middenkatern').

Together with the historical society 'Genootschap Amstelodamum' an anniversary book was produced with the title, *Museum Objects. 75 years Amsterdam Historical Museum*. On 9 November, the first day of the official 'anniversary weekend' the first copy of the book was presented to the mayor of Amsterdam, Job Cohen. During the same weekend the Amsterdam museums celebrated their second annual 'Museum Night' which attracted a total of 22,000 visitors to the participating museums. Again a great success! In our museum there was dancing (of course) into the wee small hours. Then on Sunday 11 November an open day was organized. Beside the other activities, visitors were invited to take a peep behind the scenes at the museum.

December 1999 saw the opening of the newly renovated museum wing displaying the history of the city of Amsterdam from the 19th century up to today. Continuing on the restoration front, the rooms dedicated to the 16th, 17th and 18th centuries were renovated and had their technical facilities renewed. In December 2001 the entire museum, fresh and sparkling with 24 bright new rooms, was again open to the public.

During renovation work the programmes of temporary exhibitions and events for the public continued as usual. A photographic exhibition on Amsterdam's Chinatown was mounted, with a reportage about the building of a new Buddhist temple in the city. A selection was made from the museum's own internationally renowned collection of prints and drawings, displaying works by such masters as Leonardo da Vinci, Anthony van Dyck and Rembrandt. Then there was the exhibition of City Views, showing the changing face of Amsterdam over the past 100 years. The exhibition displayed pictures of certain places in the city as recorded at different times and under changing

ACQUISITIONS

Man's cardigan with trousers, shirt and tie, 2000

Cardigan-dress with shirt, 2000

Aziz (born 1969)

*Wool, linen, silk, viscose
Inv.nos. KA 20751.1/4, KA
20752.1/2*

Aziz Bekkaoui, who works under the label Aziz, is a household name in the international fashion world. He designs garments for both men and women. He shot to fame with his creations in which he took a classic piece of clothing like a shirt or a pullover, reduced this to its essence and then combined it to produce a new garment. Furthermore, Aziz combines traditional and contemporary textiles. In all his designs this mixture of materials forms the starting point. What inspires him most is finding out more about traditional and modern clothing.

circumstances by artists such as the Dutch painter George Breitner.

A special eye-catcher was the exhibition in the Willet-Holthuysen Museum titled *Travelling. Photographs from Abraham Willet's Collection*. Art collector Abraham Willet (1825-1888) once lived in the elegant Amsterdam canal house, today the Willet-Holthuysen Museum. He was an avid art collector and travelled throughout Europe in pursuit of his passion. On his journeys he also collected photographs of the places he visited, taken by famous photographers. He was one of the first Dutchmen to create a photographic collection. His 19th-century collection contains over a thousand pictures, often of exceptional quality (see p. 28-29).

Exhibitions, publications, museum events, marketing, research and restoration - increasingly such matters are implemented with expert assistance or in collaboration with other specialised bodies. We want to maintain the high standard, the variety and the frequency of the museum's productions, as well as conserving and curating our exhibitions - and for all this it is virtually essential to collaborate with fellow museums and similar bodies, sharing their expertise. This becomes a shared commodity and helps preserve the image of our museum as a lively and challenging centre. Take the work of our Public Information Service which is frequently called upon as a source of reference. Then there was the case of the Willet photographs - our museum doesn't have an expert on photographs, so we were assisted by the curator of photographs from the Rijksmuseum. And in turn, for the Rijksmuseum's exhibition *Rococo. A Riot of Ornament* we were able to lend our unique period room in 18th-century Rococo style (see illustration on p. 23 for a section of this room). In 2001 our collections had a high mobility, gracing exhibitions in many museums both in and outside the Netherlands, such as the Haus der Geschichte in Germany's Bonn, and the Metropolitan Museum of New York.

Colofon

uitgave Amsterdams Historisch Museum - afdeling Public Relations en Marketing - 2002

samenstelling en redactie Pauline Kruseman, Vincent van de Ven en Hinke Wiggers

bijdragen afdeling Archeologie Amsterdam Beheer, Jaap Boonstra, Annemarie den Dekker, Norbert Middelkoop, Gusta Reichwein, Lucie Snoeker, Arja van Veldhuizen, Hubert Vreeken, Lodewijk Wagenaar en Annemarie de Wildt
grafische vormgeving Neon, Amsterdam

foto's (tenzij anders vermeld) Diederik Ingel, Dennis Hogers en Rob Versluys

© Amsterdams Historisch Museum

vertaling annual report summary Wendie Shaffer, Amsterdam

druk Koopmans' drukkerij bv, Hoorn

papier Dit jaarverslag is gedrukt op Mediaprint zijdemat, chloorarm papier

AMSTERDAMS HISTORISCH MUSEUM

bezoekadressen Kalverstraat 92, Nieuwezijds Voorburgwal 357, Sint-Luciënsteeg 27

openingstijden maandag t/m vrijdag 10.00-17.00 uur,

zaterdag en zondag 11.00-17.00 uur

(1 januari, 30 april en 25 december gesloten)

openbaar vervoer tramlijnen 1, 2, 4, 5, 9, 14, 16, 20A, 24, 25, halte Spui

postadres Postbus 3302, 1001 AC Amsterdam

telefoon (020) 5231822

fax (020) 6207789

e-mail info@ahm.nl

internet www.ahm.nl

MUSEUM WILLET-HOLTHUYSEN

bezoekadres Herengracht 605

openingstijden maandag t/m vrijdag 10.00-17.00 uur,

zaterdag en zondag 11.00-17.00 uur

(1 januari, 30 april en 25 december gesloten)

openbaar vervoer tramlijnen 4, 9, 14, 20A/B, halte Rembrandtplein,

metro halte Waterlooplein

postadres Postbus 3302, 1001 AC Amsterdam

telefoon (020) 5231822

fax (020) 6207789

e-mail info@ahm.nl

internet www.ahm.nl

Topattracties 1942

1. Artis (459.000)
2. Rijksmuseum (81.000)
3. Tropenmuseum (78.000)
4. Stedelijk Museum (55.000)

Van de overige attracties zijn geen gegevens beschikbaar

Topattracties 1966

1. Rondvaart (1.451.000)
2. Schiphol (1.381.000)
3. Artis (945.000)
4. Rijksmuseum (785.000)
5. Stedelijk Museum (343.000)
6. Rembrandthuis (79.000)
7. Tropenmuseum (78.000)
8. Luchtvaartmuseum (74.000)
9. Zoologisch Museum (60.000)
10. Amsterdams Historisch Museum (38.000)
11. Museum amstelkring (24.000)
12. Scheepvaartmuseum (19.000)
13. Toneelmuseum (10.000)

Topattracties 2000

1. Rondvaart (drie miljoen)
2. Van Gogh Museum (1.312.000)
3. Artis (1.189.000)
4. Rijksmuseum (1.116.000)
5. Diamantslijperijen (991.000)
6. Anne Frankhuis (884.000)
7. Madame Tussaud (524.000)
8. Sexmuseum Venustempel (501.000)
9. Stedelijk Museum (382.000)
10. Nieuwe Kerk (232.000)
11. Amsterdams Historisch Museum (204.000)
12. Scheepvaart Museum (189.000)
13. Holland Experience (184.000)
14. Rembrandthuis (157.000)
15. Tropenmuseum (127.000)

(De Wallen worden niet als attractie gemeten, het gebied zou ongetwijfeld op nummer 1 staan.)

Ter gelegenheid van het 100-jarig bestaan van de Amsterdam Tourist Board (voorheen VVV) werd dit interessante overzicht van mogelijkheden voor vrijetijdsbesteding en de ontwikkelingen daarin afgedrukt in het Parool van 23 februari 2002.

